

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Barbora Šimonová

Reprezentace v dědickém právu
K postavení potomků nedědícího potomka

Diplomová práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Reprezentace v dědickém právu – k postavení potomků nedědícího potomka“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Praze dne 29. listopadu 2018

Barbora Šimonová

Na tomto místě bych chtěla za pomoc při psaní této práce, vstřícný přístup, cenné rady a připomínky poděkovat JUDr. Mgr. Ondřeji Horákovi, Ph.D.

Obsah

Seznam zkratk	5
Úvod	6
1. Princip reprezentace	8
1.1. Principy dědického práva	8
1.2. K pojmu reprezentace	9
1.3. Teoretické dělení reprezentace	11
2. Reprezentace v zákonné dědické posloupnosti	13
2.1. Vývoj reprezentace v zákonné dědické posloupnosti	13
2.2. Reprezentace v zákonné dědické posloupnosti v OZ	16
3. Reprezentace a pořízení pro případ smrti	18
3.1. Vývoj reprezentace v pořízeních pro případ smrti	18
3.2. Nový občanský zákoník	21
3.2.1. Pořízení pro případ smrti	21
3.2.2. Reprezentace v pořízeních pro případ smrti	22
4. Postavení potomků vyděděného potomka	24
4.1. Vydědění	24
4.2. Předchozí právní úpravy	25
4.3. Uplatnění principu reprezentace v OZ	28
5. Postavení potomků nezpůsobilého potomka	30
5.1. Dědická nezpůsobilost	30
5.2. Předchozí právní úpravy	31
5.3. Uplatnění principu reprezentace v OZ	33
6. Postavení potomků zřeknuvšího se potomka	35
6.1. Zřeknutí se dědického práva	35
6.2. Předchozí právní úpravy	35
6.3. Uplatnění principu reprezentace v OZ	37
7. Postavení potomků odmítuvšího dědice	39
7.1. Odmítnutí dědického práva	39
7.2. Předchozí právní úpravy	39
7.3. Uplatnění principu reprezentace v OZ	40
Závěr	42
Seznam zdrojů	44
Abstrakt a klíčová slova	47

Seznam zkratek

OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 1. dubna 1964
OZ 1950	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 1. ledna 1951
VN 1937	Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník, z roku 1937
OZO	Obecný zákoník občanský, císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., ve znění ve znění císařského nařízení č. 69/1916 ř. z., účinném ke dni 1. ledna 1925

Úvod

Tématem mé diplomové práce je princip reprezentace a jeho uplatňování v dědickém právu, a to zejména ve vztahu k potomkům nedědicího potomka. Toto téma jsem zvolila z několika důvodů, přičemž hlavními byla komplexnost tohoto institutu a skutečnost, že uplatňování principu reprezentace vždy budilo pozornost odborné veřejnosti.

Cílem mé práce je systematické představení institutů, ve kterých se princip reprezentace odráží a upozornění na problematické otázky řešené v literatuře. Pro účely této práce jsem kromě právní úpravy postavení potomků nedědicího potomka zakomponovala i obecně postavení potomků nedědicích dědiců.

Pohled na reprezentaci se v čase výrazně měnil. Proto jsem se rozhodla zabývat se historickým vývojem reprezentace a svou práci z velké části pojmut jako komparaci právních řádů platných od 19. století na našem území.

Princip reprezentace a jeho uplatnění se liší v závislosti na důvodu, na základě kterého potomek zůstavitele (případně jiná osoba) nedědí. U některých institutů je reprezentační právo nejednoznačné, a to ať z důvodu nejasné úpravy postavení potomků nedědicího či její úplné absence. Vzhledem k tomu se tak liší i pohled odborné veřejnosti na jeho aplikaci. Již při tvorbě obecného zákoníku občanského docházelo k dohadům ohledně způsobu, jakým má být reprezentace včleněna do textu zákona. Hlavním z problémů bylo rozlišení, do jaké míry se má uplatnit materiální či formální reprezentace.¹ Nicméně toto je stále v některých případech předmětem diskusí, jelikož se pro určité situace nabízí různá řešení.

Jako téma první kapitoly jsem zvolila obecný úvod do problematiky. Ráda bych souhrnně přiblížila obecně principy dědického práva a princip reprezentace. V této části se budu také věnovat teoretickému dělení reprezentace, a to nejen na materiální a formální, ale i na omezenou a neomezenou.

V následujících kapitolách je řešena reprezentace v zákonné dědické posloupnosti (2. kapitola) a v případech, kdy zůstavitel ustanovil dědice v některém z pořízení pro případ smrti (3. kapitola). Dále pokračuji uplatňováním reprezentace u jednotlivých institutů, tedy u vydědění (4. kapitola), nezpůsobilosti dědice (5. kapitola), zřeknutí se dědického práva (6. kapitola) a odmítnutí (7. kapitola).

V práci jsem se nevěnovala institutu vzdání se dědictví. Dědic, kterému dědictví již napadlo (dědic nabývá dědictví) a který se ho vzdal ve prospěch druhého dědice, tak vyloučil své descendenty z možnosti nastoupit na jím uvolněné místo. Ustanovení § 1490 občanského

---

¹ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy*. Praha: Bursík a Kohout, 1905, s. 98.

zákoníku též řeší situaci, kdy se dědictví vzdá nepominutelný dědic. Takové vzdání zahrnuje i vzdání se práva na povinný díl, na nějž nevznikne právo jeho potomkům, na které nepřejde ani dědické právo. Zákon tak vyřešil problematiku reprezentace a není tedy důvod ji dále rozebírat v této práci.

Za stěžejní kapitolu považuji kapitolu druhou, a to z toho důvodu, že u všech institutů následně rozebíraných v této práci, je díky principu reprezentace potomků odkazováno na zákonnou dědickou posloupnost.

V každé z těchto kapitol se nejprve věnuji samotné podstatě institutu. Následně se zabývám historií daného institutu. V těchto podkapitolách vždy zmiňuji právní úpravu obecného zákoníku občanského, vládního návrhu zákona z roku 1937, občanského zákoníku z roku 1950 i občanského zákoníku z roku 1964. Dále následuje podkapitola, ve které se snažím osvětlit uplatňování práva reprezentace potomků v současné právní úpravě. Za nejkomplikovanější, resp. vzbuzující nejvíce otázek, považuji postavení potomků nedědicího potomka v rámci vydědění a odmítnutí dědictví.

Vycházela jsem jak ze současné literatury, zejména z komentářů Romana Fialy a Ljubomíra Drápala a Jiřího Švestky, Jana Dvořáka a Josefa Fialy a také z komentáře Jana Petrova, Michala Výtiska a Vladimíra Berana. Dále z časopiseckých článků Ondřeje Horáka, Martina Muzikáře, Lenky Holíkové a dalších. Důležitá pro mě byla také klasická literatura například od Jana Krčmáře, Emanuela Tilsche a Viktora Knappa, z níž většina vyšla v reprintu. Podstatným zdrojem zabývajícím se problematikou reprezentace je *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi* od autorů Františka Roučka a Jaromíra Sedláčka. Nejzásadnějším pro mě však bylo dílo Emanuela Tilsche *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy*, ve kterém se problematikou reprezentace zabývá nejpodrobněji.

1. Princip reprezentace

1.1. Principy dědického práva

Právní principy (jinak též zásady) jsou pravidla tvořící součást právního systému. Jejich význam spočívá převážně v nalézání (výkladu a dotváření) práva. Jedná se o vůdčí právní ideje, které ovládají právní řád. Konkrétní principy jsou však používány rozdílně v závislosti na konkrétním právním odvětví. Dědické právo ovládají jak obecné zásady soukromého práva, tak i zásady typické přímo pro právo dědické. Byť byly tyto pro dědické právo typické principy zohledněny v každé právní úpravě dědického práva od OZO až po OZ, je pravdou, že síla jejich uplatnění byla měněna v závislosti na společenské a politické situaci.²

Prvním ze základních principů dědického práva je princip zachování hodnot, který sleduje zachování dosažených cílů a majetkových hodnot minulých generací pro generace příští. Právní úprava OZ ho zdůrazňuje v ustanovení § 1475 odst. 2 OZ, kde stanovuje, že pozůstalost je tvořena i těmi právy a povinnostmi, které byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny u orgánu veřejné moci, byť byly vázány výlučně na osobu zůstavitele. Tato zásada směřuje, na rozdíl od principu piety, do budoucna a platila vždy u věcí nemovitých, u movitých se zakotvila až v pozdější době.³

Další ze zásad je princip přechodu majetku na jednotlivce, který je v současné právní úpravě pojat do § 1475 odst. 3 OZ. Vychází z koncepce individualistického dědického práva. Tento princip se uplatňoval již v OZO a zůstal zachován i ve všech následujících úpravách dědického práva, byť od r. 1950, tedy v případě OZ 1950 a OZ 1964, došlo ke značné redukci zákonných dědiců a tím zvýšení případů, kdy pozůstalost připadla státu.⁴

Princip volnosti zůstavitele při volbě dědice v sobě nese právo zůstavitele rozhodnout o svém majetku svobodně a bez vlivu či donucení jiných osob. Je tak na zůstaviteli, aby rozhodl, komu pozůstalost připadne, případně je na něm, jak bude pozůstalost rozdělena. Právo povolát dědice je osobním právem zůstavitele, které zůstavitel nemůže svěřit jiné osobě, ani nemůže pořídit společně s jinou osobou. Testovací svoboda je však jistou měrou omezená právy nepominutelných dědiců, ačkoli i je může zůstavitel zkrátit či úplně vyloučit z jejich práva na povinný díl, tedy vydědit je. Tento princip byl vždy běžnou součástí právních řádů na našem území i v ostatních právních rádech kontinentální Evropy. Oproti

---

² K nalézání práva a právním principům blíže MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011. 269 s.; k principům dědického práva spec. TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy*. Praha: Bursík a Kohout, 1905, s. 9-38.

³ TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 9-13.

⁴ *Důvodová zpráva OZ-konsolidovaná verze*. [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 20. listopadu 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

minulé úpravě je v platné právní úpravě výrazně posílena vůle zůstavitele, což je patrné z mnoha zákonných ustanovení.⁵

Čtvrtým ze základních principů je princip univerzální sukcese. Dle této zásady vstupuje dědic do veškerých práv a povinností svého předchůdce (zůstavitele) s výjimkou těch práv nebo povinností, které bez dalšího zanikají smrtí tohoto předchůdce. Význam tohoto principu spočívá zejména v povinnosti dědiců hradit zůstavitelovy dluhy. Podle § 470 odst. 1 OZ 1964 dědic odpovídal pouze do výše hodnoty nabytého dědictví za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí. Naproti tomu podle ustanovení § 1740 OZ dědic zásadně hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu. Uplatněním výhrady soupisu pozůstalosti však může dědic svou povinnost hradit zůstavitelovy dluhy omezit pouze do výše ceny nabytého dědictví.⁶

Princip rovnosti, který také patří mezi základní principy, zajišťuje rovnost dědického práva mužů i žen.

Posledním ze základních principů je princip volnosti dědice nabýt dědictví a úřední ingerence při jeho nabytí. Princip volnosti dědice nabýt dědictví dává možnost dědici svobodně přijmout či odmítnout dědictví. Ke své volbě nemůže být nucen (určitou výjimkou je dědic smluvní). Princip úřední ingerence soudu se projevuje v potřebě rozhodnutí o dědictví vydaným pověřeným soudním komisařem jménem soudu, na základě kterého dochází k nabytí dědictví (případně jeho části) dědicem. Do právní moci tohoto rozhodnutí není dědic až na zákonem stanovené výjimky oprávněn nakládat s pozůstalostí. Oba tyto principy byly zakotveny již od OZO. Oproti předchozí právní úpravě OZ posílil oprávnění i odpovědnost dědiců.⁷

1.2. K pojmu reprezentace

Princip reprezentace uplatňující se v dědickém právu je běžnou součástí evropských právních předpisů. Není pouze součástí „moderního“ pojetí práva – Tilsch ho v souvislosti s parentelním systémem nachází již například v bibli v talmudském právu.⁸ Také na našem území se v různých podobách prolínal historickým vývojem právního řádu. Svě pevné místo získal až návrhem zákona o dědické posloupnosti z roku 1786, kterým byl zaveden důsledný parentelní systém s reprezentací.⁹ Dále je třeba zdůraznit, že tento princip se uplatňuje

---

⁵ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 199-202.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž.

⁸ TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 88-89.

⁹ Tamtéž, s. 90.

v případech dědického nástupnictví ze zákona, na rozdíl od substituce (náhradnictví), která je zůstavitelovým ustanovením, že pozůstalost, nenabude-li jí povolaný dědic, případně jiné osobě.¹⁰

Výše zmíněný parentelní systém doplněný principem reprezentace tvoří systém uplatňující se při rozdělování příbuzenstva do jednotlivých dědických skupin, které odpovídají přirozeným vzájemným vazbám mezi generacemi. Jedná se tedy o vytvoření posloupnosti zprostředkované zrozením, případně osvojením. V souladu s tímto je příbuzenstvo rozděleno do jednotlivých parentel (jinak též *třídy*; jedná se o souhrn osob odvozujících svůj příbuzenský vztah od společného předka spolu s tímto předkem). Z hlediska dědického nástupnictví ze zákona obecně dochází k nejčastějšímu uplatnění první parentely, která je tvořena zůstavitelem a jeho potomky. V tomto systému nastupují na místo zůstavitelova nedědicího dítěte podle kmenů (*in stirpes*) jeho děti. První parentela je tedy tvořena dětmi zůstavitele, není-li jich, pak vnoučaty atd. Ve druhé parentele se dědické nástupnictví odvíjí od zůstavitelových rodičů, na jejichž uvolněné místo můžou nastupovat jejich potomci, tedy sourozenci zůstavitele a není-li jich, jejich potomci atd. Dále v dědění nastupují prarodiče zůstavitele a jejich potomci. Výčet parentel není takto samozřejmě uzavřen, nicméně z hlediska praktického dopadu nemají na dědickoprávní sféru vliv.¹¹ Opakem parentelního systému doplněným principem reprezentace je doplnění principem graduálním, ve kterém je zohledněn stupeň příbuzenství. Při uplatňování tohoto principu osoby ve stejně blízkém stupni příbuzenství dědí spolu a vylučují všechny další osoby vzdálenějších stupňů.¹²

Pod pojmem *reprezentace* je označováno vstupování vzdálenějších potomků zůstavitele na uvolněné místo po jejich předku, který byl bližším příbuzným ve vztahu k zůstaviteli.¹³ Tilsch ji vysvětluje jako možnost sukcese nejen nejbližších descendentů dle stupně, ale i těch vzdálenějších, kteří pochází od nedědicí osoby stejně blízké jako žijící nejbližší.¹⁴ Ačkoli tedy platí zásada, že bližší pokolení vylučuje vzdálenější a nejprve mají být povoláni bližší potomci zemřelého, v případech, kdy potomek zůstavitele (nebo jiný nejbližší dědic) dědit z nějakého důvodu nemohl (např. smrt, dědická nezpůsobilost, vydědění), mohou na jeho místo právem reprezentace nastoupit potomci tohoto bližšího dědice ve vztahu k zůstaviteli.¹⁵ Dědické právo těchto osob je tedy závislé na existenci tohoto bližšího dědice, jelikož se vychází z předpokladu, že dosažením potomků na uvolněné místo původního dědice se získá

---

¹⁰ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. Praha: Všechno, 1933, s. 47-48.

¹¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 47-49.

¹² TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 88.

¹³ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 41.

¹⁴ TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 96.

¹⁵ KRČMÁŘ: *Právo občanské...*, s. 56.

fiktivní stejnost stupňů.¹⁶ Jedná se tedy o jeden ze způsobů, který umožňuje povolat zákonné dědice uvnitř jednotlivých tříd, kdy v určité třídě dědiců dědí spolu s podle stupně bližšími příbuznými i příbuzní vzdálenější, kteří jsou však povoláni až tehdy, pokud nedědí osoba, která jejich příbuzenství se zůstavitelem zprostředkovala. Namísto této osoby, která by za jiných okolností dědila jako bližší příbuzný, nastupují její žijící potomci, kteří ji takto společně zastupují (*reprezentují*).¹⁷ V určité dědické třídě pak dědí spolu s nejbližšími dědici podle stupně i tito vzdálenější dědicové.

Reprezentace však nemá význam jen pro určení osoby dědice. Ten spočívá i v určení podílů jednotlivých dědiců. Potomci obdrží dohromady tolik, kolik by na ně připadlo, kdyby dědili jako osoba jediná na bližším místě, které zaujímal jejich předek a na které byli dosazeni. Toto se může uplatnit i za situace, kdy všichni nejbližší dědicové odpadli a nedědí – jejich descendentů, tedy vzdálenější potomci ve vztahu k zůstaviteli, též sukcedují z fiktivního bližšího místa.¹⁸ Pokud však například některý ze zůstavitelových nejbližších dědiců dědictví nenabude a současně nezanechá žádné své potomky (případně zanechá, ale ti nebudou z nějakého důvodu moci dědit), nepočítá se s ním a jeho uvolněný dědický podíl připadne ostatním zůstavitelovým descendentům prvního stupně.¹⁹

1.3. Teoretické dělení reprezentace

Reprezentace potomků může být rozdělena podle způsobu na materiální a formální reprezentaci. Toto rozdělení specifikoval již Tilsch, stejně tak je o něm pojednáno v komentáři k OZO. Oba prameny se na tomto rozdělení v zásadě shodují.

Prvním způsobem je reprezentace formální, která se týká pouze prázdného místa po nedědící osobě, které zaujali její potomci. V tomto rozsahu je reprezentace nesporná – na potomky nedědícího potomka se nevztahuje kromě tohoto místa nic z jeho dalšího postavení (např. důvody dědické nezpůsobilosti).²⁰ Za reprezentaci formální je tedy považováno nastupování potomků *iure proprio*.²¹ O materiální reprezentaci se jedná, pokud se při dosazení osoby na místo nedědícího může právo dosazených pokládat za odvozené od osoby,

---

¹⁶ TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 96.

¹⁷ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 3. díl.* Praha: V. Linhart, 1936, s. 349.

¹⁸ TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 97.

¹⁹ MIKEŠ, MUŽIČKA: *Dědické právo v teorii...*, s. 50.

²⁰ TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 97-98.

²¹ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 349.

které ono místo původně náleželo, takže dosazeným se poskytuje jen takové právo, které by měla osoba, která původně zaujímal toto místo (potomci nastupují *iure repraesentationis*).²²

Toto rozlišování je problematické, jelikož hranice obou způsobů se mohou stírat. Vyvíjelo se souběžně s právní úpravou a nalézt obecnou zásadu rozlišování reprezentace pro určité instituty, natož pro celé dědické právo, pravděpodobně nelze. Účinnou metodou, kterou doporučuje Tilsch, je přihlížení k důvodu, na jehož základě byla osoba reprezentovaná vyloučena – zda zákonem (kdy se uplatní reprezentace formální), vlastní vůlí dědice (zde se uplatní materiální reprezentace) nebo vůlí zůstavitele (zde je vhodné přihlídnout k jeho vůli i ohledně způsobu reprezentace). Ani formální ani materiální reprezentace tak nepůsobí výlučně, ale obě koordinovaně.²³

Další rozlišení reprezentace vychází z určení vzdálenějších dědiců, kterým může připadnout dědický podíl po jejich předku. V případě, že zákon určuje konkrétní skupinu osob, kterým může dědictví připadnout po předním dědici, jedná se o reprezentaci omezenou. Příkladem z platné právní úpravy může být ustanovení § 1637 odst. 2 OZ upravující dědění ve třetí třídě dědiců, kde v případě, že nedědí některý ze sourozenců zůstavitele, připadne jeho podíl jeho dětem. Okruh osob je tedy uzavřený a podíl nemůže v této třídě připadnout vzdálenějším potomkům sourozence. Opakem je neomezená reprezentace uvedená například v § 1935 odst. 2 OZ, který uvádí: „*Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.*“ Okruh možných nastoupivších dědiců je tak díky užití pojmu „potomci“ teoreticky neomezen.

---

²² ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 349.

²³ TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 99-100.

2. Reprezentace v zákonné dědické posloupnosti

Princip reprezentace se vždy vyskytoval v právní úpravě dědění ze zákona. Avšak v průběhu vývoje dědického práva docházelo k výrazným změnám v jeho uplatňování. Klasickým systémem uplatňujícím se při rozdělení příbuzenstva do jednotlivých dědických skupin v níže zmíněných právních úpravách byl vždy systém parentelní (tedy vytvoření posloupnosti zprostředkované zrozením). Povětšinou byl tento systém doplněn principem reprezentace. Občanský zákoník z roku 1964 se však obsahuje výjimku v podobě uplatnění parentelního systému doplněným principem graduálním.²⁴

2.1. Vývoj reprezentace v zákonné dědické posloupnosti

Obecný zákoník občanský z roku 1811 je dosud považován za pozoruhodné a myšlenkově konzistentní dílo. Jelikož platil pouze pro České království a nikoli na Slovensku, byla Československá republika od svého vzniku zatížena dvojím právem (českým a slovenským). To vedlo k potřebě odstranění těchto dvou právních oblastí a vytvoření unifikované úpravy občanského práva, která naváže na tradice ABGB. Rekodifikační práce byly zahájeny v r. 1920. Vládní návrh občanského zákoníku byl hotov v roce 1937. V souvislosti s politickým vývojem v Evropě však nebyl nikdy přijat a OZO tak u nás platil až do roku 1950. Vzhledem k významu, který mu je přisuzován, se stal jedním z důležitých inspiračních zdrojů OZ i v oblasti dědického práva.²⁵

V původním znění OZO byli zákonní dědici rozděleni do šesti parentel. Novelou z roku 1914 byl jejich počet snížen na čtyři. Dědictví nabývali podle § 732 a násl. OZO příbuzní, kteří jsou stupněm nejbližší a příbuzní vzdálenější jen tehdy, odpadla-li osoba, která zprostředkovala příbuzenství se zůstavitelem (reprezentací). V první parentele dědily osoby pocházející od zůstavitele – tedy děti zůstavitele, nebylo-li jich, dědili zůstaviteli vnuci, pravnuci a případně i zůstaviteli vzdálenější potomci.²⁶ Ve druhé třídě podle OZO dědili zůstaviteli rodiče a jejich potomci. Pokud žili oba rodiče, náleželo jim podle § 735 OZO celé dědictví rovným dílem. Zemřel-li však některý z nich, nastoupili na jeho místo jeho potomci a jemu náležející polovina se mezi ně rozdělila. Podle § 736 OZO v případě, kdy oba zůstavitelovi rodiče zemřeli, rozdělila se polovina dědictví, která by náležela otci, mezi jeho pozůstalé děti a jejich potomky, a druhá polovina, která by připadla matce, její děti a jejich

²⁴ MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii...*, s. 47-51.

²⁵ *Důvodová zpráva OZ-konsolidovaná verze*. [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 20. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

²⁶ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 348-349.

potomky.²⁷ Ve třetí třídě dědili zůstavitelovi prarodiče a jejich potomci – pokud oba žili, rozdělilo se dědictví na dva stejné díly. Pokud se jeden z nich nebo oba nedožili zůstavitelovy smrti, připadlo dědictví jejich potomkům podle stejných zásad jako v § 735 až 737 OZO. Ve třídě čtvrté dědili pradědové a prabáby. Princip reprezentace byl tedy uplatněn v první až třetí parentele, a to podle shodného mechanismu.

Tvůrci původního znění OZO obecně vycházeli z myšlenky materiální reprezentace. Během porad však došlo k prolomení a stal se patrným i účinek reprezentace formální. Vzhledem k platnosti obou způsobů reprezentace nebylo již možné určit, která z nich má rozhodující vliv. Platily tak obě možnosti – převážení jedné z nich záleželo na konkrétním institutu dědického práva.²⁸

VN 1937 zachoval rozdělení zákonných dědiců do čtyř tříd a uplatnění principu reprezentace shodně jako tomu bylo v OZO.²⁹

Účinností OZ 1950 došlo ke značné redukci zákonné dědické posloupnosti. Okruh zákonných dědiců z řad pokrevních příbuzných byl na rozdíl od předchozí právní úpravy značně omezený. Toto omezení je odrazem politické situace padesátých let, kdy bylo dědění vzdálených pokrevních příbuzných považováno za „*neodůvodněné bezprácné příjmy*“.³⁰ Záměrem bylo zřejmě usnadnit nabytí pozůstalosti cestou odúmrti státem.³¹

Podle OZ 1950 byli dědici ze zákona rozděleni pouze do dvou skupin, nikoli tříd. Do první skupiny patřil manžel a děti zůstavitele.³² Nedožilo-li se dítě zůstavitelovy smrti, nabyly dědictví rovným dílem jeho děti (vnuci zůstavitele). Jestliže se smrti zůstavitele nedožil ani jeden z vnuků zůstavitele, dědili podle § 527 OZ 1950 stejně jejich potomci. Zákon tu záměrně užil pojmu „potomci“ vnuka a nehovořil jen o jeho dětech, jako v předchozím případě, a to z toho důvodu, aby nemusel opakovat stále stejnou zásadu i v případě, kdy by se ani vnukovo dítě nedožilo zůstavitelovy smrti.³³ Užití tohoto širšího termínu umožnilo dědění i vzdálenějších potomků, resp. právem reprezentace podle kmenů mohli nastupovat i vzdálení potomci zůstavitele.³⁴ Pokud tedy šlo o potomky zůstavitele, byl tento okruh právně neomezený a dával prostor pro uplatnění neomezené reprezentace.

²⁷ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 354-355.

²⁸ TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 97-98.

²⁹ *Návrh občanského zákoníku z r. 1937 a důvodová zpráva* [online]. senat.cz, [cit. 28. listopadu 2018]. Dostupné na <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_71.htm>.

³⁰ PLANK, Karol. *Dědické právo*. Bratislava: Právnický ústav m. spravedlnosti, 1954, s. 53.

³¹ VAŇASOVÁ, Markéta. *Úprava dědického práva v novém občanském zákoníku* [online]. epravo.cz, 22. listopadu 2011 [cit. 17. listopadu 2013]. Dostupné na: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-dedickehoprava-v-novem-obcanskem-zakoniku-78510.html>>.

³² MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii...*, s. 50.

³³ PLANK: *Dědické právo...*, s. 57.

³⁴ MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii...*, s. 50.

V případě, že v první skupině nedělili potomci zůstavitele, nastoupila druhá skupina, ve které dědil pozůstalý manžel, zůstavitelovi rodiče a spolužijící osoba. Jestliže se však zůstavitelovy smrti nedožil některý z rodičů, mohlo dojít k uplatnění omezené reprezentace, a to tak, že na toto uvolněné místo nastoupily rovným dílem ostatní děti tohoto rodiče. Zůstavitelovi sourozenci tedy přicházeli do úvahy jako dědici v rámci druhé skupiny až na druhém místě.³⁵ Jestliže však některá z těchto osob nemohla dědictví nabýt, neuvolnil se její dědický podíl pro další potomky (tj. synovce a neteře zůstavitele), ale pro prarodiče toho ze zůstavitelových rodičů, který nemohl dědictví nabýt.³⁶

Oproti OZ 1950 občanský zákoník z roku 1964 rozšířil skupiny dědiců na tři. Okruh osob tvořících první skupinu dědiců byl převzat z jemu předcházející úpravy ve OZ 1950, konkrétně do § 473 OZ 1964. Podle druhého odstavce tohoto ustanovení docházelo k uplatnění neomezené reprezentace, jelikož shodně s předchozí úpravou povolával na místo nedědicího zůstavitelova dítěte jeho děti, případně další potomky. Podstatná změna se objevila až ve druhé dědické skupině. Byť do této skupiny podle § 474 OZ 1964 patřil shodně manžel, rodiče zůstavitele a spolužijící osoba, rozdílně od předchozí úpravy na jimi uvolněné místo nenastupovali jejich potomci (sourozenci zůstavitele) ani prarodiče zůstavitele. Pokud tedy již nebylo rodičů zůstavitele, či pokud nedělili z jiného důvodu, mohlo pozůstalému manželovi připadnout celé dědictví, ačkoli by jinak měl zůstavitel dědicky způsobilé sourozence. Vyloučením dědického nástupnictví sourozenců zůstavitele v této skupině tak umožnilo uplatnění graduálního systému namísto dosavadního parentálního systému doplněného principem reprezentace.³⁷ Zůstavitelovi sourozenci dědili podle § 475 OZ 1964 až ve třetí skupině spolu se spolužijící osobou. Na jejich místo podle zákona nenastupovaly jejich děti (neteře a synovci zůstavitele). Z výše uvedeného vyplývá, že princip reprezentace byl v případě OZ 1950 i OZ 1964 omezenější než v předchozí úpravě v OZO. Změnu v tomto ohledu přinesla až novela z roku 1992 provedená zákonem č. 509/1991 Sb., která rozšířila okruh zákonných dědiců třetí skupiny o první potomky sourozenců, kteří tak mohli právem reprezentace nastoupit na uvolněné místo po svém předchůdci, a současně zavedla další třídu dědiců zahrnující prarodiče zůstavitele a jejich potomky.³⁸

---

³⁵ PLANK: *Dědické právo...*, s. 60.

³⁶ MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii...*, s. 50.

³⁷ MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii...*, s. 50-51.

³⁸ MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii...*, s. 51.

2.2. Reprezentace v zákonné dědické posloupnosti v OZ

OZ rekonstruoval celé soukromé právo a zasáhl tak do všech oblastí soukromoprávní úpravy. Dědické právo pojal obsahově i systematicky zcela jinak než občanský zákoník z roku 1964. Současná právní úprava je mnohem podrobnější a přesnější, což vyplývá například i z pouhého porovnání počtu paragrafů, kdy OZ 1964 upravuje dědické právo ve 36 paragrafech a OZ 2013 245 paragrafy.³⁹ Nový občanský zákoník přebírá úpravu prvních tří dědických tříd z předchozí právní úpravy a současně rozšířil počet dědických skupin ze čtyř na šest. Zákonými dědici se tak nově stali zůstavitelovi bratřenci, sestřenice a prarodiče. Princip reprezentace se uplatňuje ve třech ze šesti dědických tříd. Účelem tohoto rozšíření bylo, aby dědictví připadlo primárně příbuzným zůstavitele a ne státu, jemuž mělo připadnout až jako poslední možnost.⁴⁰ Je zde tak zdůrazněna preference rozdělení majetku zůstavitele v okruhu jeho blízkých příbuzných. V souladu s tímto by se měl stát ocitnout v roli dědice pouze v opravdu ojedinělých případech.⁴¹

Shodně se závěry, k nimž dospěla právní věda a rozhodovací praxe, současná právní úprava oproti předchozí vyjadřuje právo reprezentace v první dědické třídě přesněji, a to konkrétně v § 1635 odst. 2 OZ, podle kterého na místo nedědicího zůstavitelova dítěte nastupují na jeho místo jeho děti, případně další potomci.⁴² Rozsah reprezentace v tomto ustanovení je tedy teoreticky neomezený. Dále podle důvodu, z jakého dítě zůstavitele nedědí, se bude jednat o materiální nebo formální reprezentaci dalších potomků. Za předpokladu, že nedědí zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé třídě manžel zůstavitele, zůstavitelovi rodiče a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Dědici druhé třídy dědí stejným dílem, manžel však nejméně polovinu pozůstalosti. Právo reprezentace se zde neuplatňuje, jelikož potomci rodičů zůstavitele, kteří by mohli nastoupit na jejich místo, dědí až v následující skupině. Pokud nedědí manžel ani žádný z rodičů, kteří mohou dědit ve druhé třídě samostatně, dědí ve třetí třídě podle § 1637 odst. 1 OZ „stejným dílem zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po

³⁹ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 97-98.

⁴⁰ VAŇASOVÁ, Markéta. *Úprava dědického práva v novém občanském zákoníku* [online]. epravo.cz, 22. listopadu 2011 [cit. 17. listopadu 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-dedickehoprava-v-novem-obcanskem-zakoniku-78510.html>>.

⁴¹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Dědění ze zákona* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, 2013-2015 [cit. 18. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/dedeni-ze-zakona>>.

⁴² *Důvodová zpráva OZ-konsolidovaná verze*. [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 20. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele“. Druhý odstavec tohoto ustanovení povolává k dědění děti sourozenců zůstavitele. Zákon zde tedy stanovuje uplatnění omezené reprezentace. Ve čtvrté dědické třídě je pamatováno na prarodiče zůstavitele. Princip reprezentace však na rozdíl od předešlé právní úpravy v § 475a OZ 1964 v této třídě neuplatňuje, neboť děti prarodičů zůstavitele byly přesunuty do šesté dědické třídy.⁴³ Nedědili dědici ze čtvrté třídy, dědí v páté třídě prarodiče rodičů zůstavitele a uplatnění reprezentace zákon nestanovuje. V šesté třídě dědí děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem. Právo omezené reprezentace je opět uplatněno, neboť § 1640 odst. 2 OZ stanovuje: *„nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti“.*

---

⁴³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 667.

3. Reprezentace a pořízení pro případ smrti

Pořízení pro případ smrti neboli poslední pořízení, je chápáno jako „*právní jednání, kterým zůstavitel projevuje vůli uspořádat své majetkové poměry po své smrti, zejména určit okruh osob, na které přejdou aktiva a pasiva pozůstalosti, jakož i jejich rozsah*“.⁴⁴ Podle platné právní úpravy se jím rozumí závěť, dědická smlouva nebo dovětek. V širším slova smyslu sem můžeme zařadit i prohlášení o vydědění a povolání vykonavatele závěti či správce pozůstalosti. Pro účely této práce jsem do této kapitoly zařadila též odkaz.

3.1. Vývoj reprezentace v pořízeních pro případ smrti

OZO zahrnoval tři delační důvody. Kromě zákona se jednalo o dědickou smlouvu a závěť (testament). Dědická smlouva byla, stejně jako dnes, důvod nejsilnější, zákon naopak nejslabší. Pokud bylo o celé pozůstalosti pořízeno v závěti, byla vyloučena zákonná posloupnost.⁴⁵ Dále OZO upravoval v rámci posledních pořízení (projevech poslední vůle) dovětek i odkaz. Závěť se od dovětku odlišovala tím, že na rozdíl do něj ustanovovala dědice, kdežto dovětek obsahoval jiná opatření. Za odkaz byla považována jednotlivá věc, částka peněz nebo právo. Odkazovník tedy nebyl dědicem, ale měl pouze obligační nárok na vydání odkazu vůči dědici.⁴⁶

Ačkoli se OZO řídil zásadou, že testamentární nařízení je třeba vykládat tak, aby bylo co nejvíce vyhověno zůstavitelově vůli, obsahoval pro případy, kdy nebyla zjevná jiná vůle zůstavitele, vykládací pravidla, z nichž vychází úprava OZ. V těchto případech tedy mohlo dojít k uplatnění práva reprezentace. Jedním z takových ustanovení je věta první § 559 OZO, upravující postavení dědiců pokládaných za jednu osobu: „*Setkají-li se mezi povolanými dědici takové osoby, z nichž některé musely by se pokládati při zákonné posloupnosti vůči ostatním za osobu jedinou (např. bratrovy děti vůči zůstavitelovu bratru), budou i při dělení podle závěti pokládány za osobu jedinou.*“ Podle komentářového výkladu k tomuto ustanovení se muselo jednat o tzv. *kvalifikované osoby*, tedy takové, které by se musely pokládat za jednu osobu při intestátní dědické posloupnosti. Dochází k tomu z toho důvodu, že při zákonné dědické posloupnosti dostává každý z několika kmenů téže linie stejný podíl (bez zřetele na počet členů dotyčného kmene) a tento podíl je rozdělen podle hlav až uvnitř kmene. Jestliže se tedy takové osoby objeví dohromady mezi povolanými dědici při dědění ze

⁴⁴ PAULDURA, Lukáš a kol. *Slovník právních pojmů. Občanský zákoník*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 104.

⁴⁵ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 21.

⁴⁶ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 4-6.

závěti, budou vůči ostatním dědicům pokládáni za osobu jedinou.⁴⁷ Pokud by tedy byli povoláni dědicové, kteří by si konkurovali při dědění ze zákona po zůstaviteli, napadla jim pozůstalost (nebo jim zanechaná část) tak, jako by dědili podle zákonné dědické posloupnosti.⁴⁸ Je nepodstatné, zda by při odpadnutí závěti byly tyto osoby skutečně povolány k dědické posloupnosti.⁴⁹

Dalším ustanovením, z něhož také vychází OZ a z něhož vyplývá uplatnění principu reprezentace u pořízení pro případ smrti, je § 681 OZO: „*Slovem děti zahrnují se jen synové a dcery, jestliže zůstavitel něčím pamatoval na děti někoho jiného; pamatoval-li však na své vlastní děti, zahrnují se v to potomci vstupující na jejich místo, kteří byli již zplozeni v době úmrtí zůstavitelova.*“⁵⁰ Zákon tedy rozlišoval dvě situace, a to, zda byl zanechán odkaz dětem jiné osoby, nebo přímo dětem zůstavitelovým. V prvním případě se jednalo pouze o syny a dcery této osoby odlišné od zůstavitele, kteří byli zplozeni v době zůstavitelova úmrtí.⁵¹ Pokud zůstavitel neprojevil jinou vůli, nebylo možné vztáhnout tento odkaz na potomky těchto synů a dcer, a reprezentace se tedy v tomto případě neuplatnila. Ve druhém případě však pojem *děti* zahrnoval nejen zůstavitelovy syny a dcery, ale i vzdálenější potomky. Tito potomci mohli právem reprezentace nastoupit na místo synů a dcer zůstavitele v případě, že ti se nedožili jeho smrti.⁵² Za takové situace se uplatňovaly stejné zásady jako při zákonné dědické posloupnosti. I v tomto případě však platilo, že zůstavitel neprojevil jinou vůli a že se jednalo o potomky v době zůstavitelovy smrti zplozené. Další zásadou bylo, že na místo předemřelého nenastupoval potomek, který jím byl po právu vyděděn. Toto však neznamenalo i vydědění pravnuka, který mohl nastoupit na místo vyděděného vnuka.⁵³

VN 1937 přijal ustanovení § 559 OZO o dědicích pokládáných za jednu osobu pouze s několika stylistickými úpravami. Stejně tak § 681 OZO byl ponechán s odůvodněním, že poskytuje spolehlivé vodítko pro výklad zůstavitelovy vůle.⁵⁴

Jak již bylo v předchozí kapitole zmíněno, OZ 1950 úpravu dědického práva značně zjednodušil. Byla výrazně změněna jeho povaha i funkce. Kvůli zespolečenštění výrobních prostředků a vzniku subjektů socialistického vlastnictví, byla práva a věci, které mohou být

---

⁴⁷ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 83-84.

⁴⁸ KRČMÁŘ: *Právo občanské...*, s. 39.

⁴⁹ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 83.

⁵⁰ Zákon č. 946/1811 Sb. z. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení č. 69/1916 ř. z., účinném ke dni 1. ledna 1925.

⁵¹ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 256.

⁵² KRČMÁŘ: *Právo občanské...*, s. 110.

⁵³ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 259.

⁵⁴ *Návrh občanského zákoníku z r. 1937 a důvodová zpráva* [online]. senat.cz, [cit. 28. listopadu 2018]. Dostupné na <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_71.htm>.

předmětem dědění (tj. věci a práva, které mohou být předmětem vlastnictví, které bylo připuštěno), značně omezeny.⁵⁵ Takže nejen, že zákoník z 50. let zasáhl do zákonné dědické posloupnosti tím, že snížil počet dědických tříd na dvě, ale značně upravil i posloupnost testamentární. Byla stanovena zásada upřednostnění dědění podle zákona před děděním ze závěti. S účinností OZ 1950 došlo také k omezení odkazů,⁵⁶ zrušení dědické smlouvy mezi manžely a zrušení rozlišování mezi závětí a dovětkem. Zcela bylo vypuštěno ustanovení, které by upravovalo, na koho má dědictví přejít v případě smrti dědice.⁵⁷ Princip reprezentace byl tedy výslovně upraven pouze u intestátní dědické posloupnosti. Pokud zůstavitel chtěl, aby v případě smrti jím povolaneého dědice, dědil náhradní dědic, musel ho pro tento případ ustanovit v závěti.

Právní úprava dědění ze závěti zůstala značně omezená i v občanském zákoníku z roku 1964. K jejímu výraznějšímu rozšíření nedošlo ani po pádu komunistického režimu. Na rozdíl od právní úpravy OZO a současné právní úpravy (OZ) v něm nebyl upraven jak dovětek, tak ani odkaz.⁵⁸ Vzhledem k tomu, že právní řád stále upravoval dědickou sukcesi k jednotlivostem, nebyla absence odkazu natolik zásadní.⁵⁹ Zákonně nebyla upravena ani možnost určení náhradníka, pokud nedědil dědic povolany zůstavitelem v závěti. Ustanovení, které by řešilo situace, kdy zůstavitel povolal k dědění skupinu osob, nebyla do OZ 1964 vůbec začleněna. Navzdory tomu judikatura stále vycházela z pravidla, které jako poslední upravoval OZO, tedy že v případě, kdy se mezi povolanými dědici vyskytnou osoby pokládané při zákonné dědické posloupnosti vzhledem k ostatním za jednu osobu, pokládají se za jednu osobu i při dělení podle závěti.⁶⁰ I v OZ 1964 se totiž uplatňovalo pravidlo, že se má co nejvíce dodržet vůle zůstavitele, a to i přes to, že ji zůstavitel neprojevil dostatečně určitě.

---

⁵⁵ KNAPP, Viktor. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III. Dědické právo, Rodinné právo. 2.* vydání. Praha: Orbis, 1955, s. 9.

⁵⁶ PLANK: *Dědické právo...*, s. 116.

⁵⁷ BÍLEK, ŠEŠINA: *Dědické právo v předpisech...*, s. 105.

⁵⁸ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří (ed.). *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer a. s., 2014, s. 223.

⁵⁹ *Důvodová zpráva OZ-konsolidovaná verze.* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 20. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁶⁰ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In FIALA, Roman (ed.). *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C.H. Beck, 2015, s. 111-112.

3.2. Nový občanský zákoník

3.2.1. Pořízení pro případ smrti

Jak již bylo výše zmíněno, mezi pořízení pro případ smrti se řadí závěť, dědická smlouva a nově i dovětek. Závěť je možnost zůstavitele ovlivnit, kdo, za jakých okolností a jakým podílem nabude po jeho smrti jeho majetek. Pořízením pro případ smrti však nelze zkrátit povinný díl nepominutelného dědice, který nebyl platně vyděděn a ani se práva na povinný díl nezrekl. OZ definuje závěť v § 1494 jako „*odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz*“. Zůstavitel tak může odkázat podíl na pozůstalosti i osobě, která není jeho příbuzným, a tedy by nemohla dědit ani v rámci zákonné dědické posloupnosti. Může tak rozhodnout o celé pozůstalosti i o pouhé její části. Pokud je povolánému dědici zůstaven pouze podíl, nebo pokud není určením podílů pozůstalost vyčerpána, je zbylá část pozůstalosti rozdělena zákonným dědicům. Pokud se tak stane, může dojít k uplatnění principu reprezentace při zákonné dědické posloupnosti (viz kapitola 2.). Dovětkem dle § 1498 OZ „*může zůstavitel nařídit odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz*“. Jedná se tedy o nějaký dodatek či doplněk závěti, kterým je umožněno zůstaviteli nařídit odkazy, splnění podmínek, doložení času či příkaz. Nelze jím na rozdíl od závěti zůstavit podíl na pozůstalosti, ale činí se jím jiná opatření. Podle § 1594 a násl. OZ je pro ně však společné to, že u závěti i dovětku těchto posledních pořízení může zůstavitel nařídit odkaz.⁶¹ Odkaz (lat. *legatum*) je chápán jako vlastní předmět plnění, a také jako právo na určité plnění, které zůstavitel poskytl někomu pořízením pro případ smrti. Tento závazek spočívající ve splnění odkazu, bývá zůstavitelem zpravidla uložen osobě, která má prospěch z pozůstalosti. Odkazem se však nerozumí povolání k celé pozůstalosti ani k podílu na ní.⁶² Odkazovník tedy není dědicem. Odkaz může být stanoven závěti i samostatně vedle ní. Dědickou smlouvou se rozumí, na rozdíl od ostatních zmíněných institutů, dvoustranné právní jednání. Jejím prostřednictvím povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá. Je zde vyžadována forma veřejné listiny.⁶³

---

⁶¹ ŠEŠINA, WAWERKA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 75.

⁶² ŠEŠINA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 224-226.

⁶³ Tamtéž.

3.2.2. Reprezentace v pořízeních pro případ smrti

Princip reprezentace se u pořízení pro případ smrti obecně neprojevuje. Neplatí například, že pokud se povolaný dědic nedožije zůstavitelovy smrti, nastupují na jeho místo právem reprezentace jeho děti apod. (zůstavitel však může projevit takovou vůli v závěti). V případě dědické smlouvy není uplatnění principu reprezentace obecně možné. V ustanoveních OZ týkajících se pořízení pro případ smrti se princip reprezentace vyskytuje jen ve dvou zákonných ustanoveních.

Prvním z ustanovení, kterým byl opět zaveden princip reprezentace také do testamentární posloupnosti,⁶⁴ je § 1503 odst. 1 OZ, který stanovuje, že: „vyskytnou-li se mezi povolanými dědici osoby pokládáné při zákonné dědické posloupnosti vzhledem k ostatním za jednu osobu, pokládají se za jednu osobu i při dělení podle závěti; to neplatí, je-li vůle zůstavitele zřejmě opačná.“ K uplatnění tohoto ustanovení dojde v případech, ve kterých zůstavitel v závěti povolává k dědění dědice či více dědiců všeobecným výrazem. Pokud je na některé z nich pro účely dědění ze zákona hleděno jako na jedinou osobu, tak mají stejné postavení i při dědění podle závěti.⁶⁵ Může se jednat o situaci, kdy zůstavitel v závěti stanoví své dědice výrazem např. syn, sourozenci, tety apod., avšak bez přesnějšího určení, které konkrétní osoby má na mysli. Pokud některý z dědiců této skupiny nebude dědit (např. kvůli dědické nezpůsobilosti), nastoupí na jeho místo právem reprezentace jeho děti, stejně jako by nastoupily při intestátní dědické posloupnosti.⁶⁶ Konkrétně je zde myšleno na tři situace, ve kterých dochází k uplatnění principu reprezentace při aplikaci ustanovení, které upravují zákonnou dědickou posloupnost. V první se tak děje ve vztahu k § 1635 odst. 2 OZ, podle kterého pokud v první dědické třídě nedědí některé dítě zůstavitele, nastupují na jeho místo právem reprezentace stejným dílem jeho potomci (vnuci zůstavitele atd.). Obdobným případem je dědění ve třetí třídě, kdy podle § 1637 odst. 2 OZ platí, že nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho podíl rovným dílem jeho děti (synovci a neteře zůstavitele). Dále se princip reprezentace uplatní v šesté dědické třídě, kdy podle § 1640 odst. 2 OZ platí, že pokud nedědí některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti (bratřanci a sestřenice zůstavitele).

Druhým ustanovením, ve kterém je patrný reprezentační princip, je § 1618 OZ, který upravuje odkaz dětem a příbuzným: „*Děti se rozumí jen synové a dcery, jestliže zůstavitel*

---

⁶⁴ FIALA, BEEROVÁ. In FIALA (ed.): *Občanský zákoník IV. Dědické...*, s. 111.

⁶⁵ *Důvodová zpráva OZ-konsolidovaná verze*. [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 20. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁶⁶ ŠEŠINA, WAWERKA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 87.

pamatoval na děti někoho jiného. Jedná-li se však o vlastní děti zůstavitele, rozumí se tím i potomci vstupující na jejich místo.“ Toto obecné ustanovení se užije v případě, kdy bude třeba upřesnit odkazovníky, které zůstavitel neurčil dostatečně určitě. Pokud zůstavitel zřídí odkaz pro děti někoho jiného a ne svoje, půjde jen o syny a dcery této osoby a princip reprezentace zde nebude uplatněn, tj. odkaz nebude směřovat k potomkům těchto dětí, kteří by po jejich odpadnutí mohli při uplatnění principu reprezentace nastoupit na jejich místo. Princip reprezentace je tedy upraven pouze ve větě druhé. Ta stanovuje, že pokud zůstavitel nařídil odkaz dětem vlastním a některé z nich zemřelo před smrtí zůstavitele, nastoupí na jeho místo právem reprezentace jeho děti, případně další potomci (obdobně jako v § 1635 odst. 2 OZ).⁶⁷

---

⁶⁷ ŠEŠINA, WAWERKA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 286.

4. Postavení potomků vyděděného potomka

4.1. Vydědění

Institut vydědění nebyl součástí našeho právního řádu vždy. Jeho pojetí se měnilo v souvislosti s politickou a společenskou situací na českém území. Pojem vydědění dnes rozumíme projev vůle zůstavitele učiněný za podmínek daných pro platné poslední pořízení, jímž se nepominutelnému dědici odnímá zcela nebo z části právo na povinný díl.⁶⁸ Dědici se tak odnímá právo, jež by mu jinak podle zákona náleželo. Je sankcí, která za splnění zákonných podmínek postihuje potomka zůstavitele, který je jinak nepominutelným dědicem.⁶⁹

Podle účinné úpravy dědického práva náleží nepominutelnému dědici dvě samostatná oprávnění, a to dědické právo a právo na povinný díl.⁷⁰ Ustanovení § 1646 odst. 1 OZ však mluví jen o vyloučení (nebo zkrácení) nepominutelného dědice v právu na povinný díl, a ne o celkovém vyloučení z dědického práva. Nicméně takový výklad, který by nepominutelného dědice vyloučil pouze z práva na povinný díl, by byl v rozporu se smyslem institutu vydědění. Z tohoto důvodu se s ohledem na zbývající text zákona při výkladu § 1646 odst. 1 nebude vycházet z doslovného textu. Toto ustanovení je nutné vyložit tak, že nepominutelný dědic ztrácí oboje oprávnění – tedy dědické právo i právo na povinný díl.⁷¹

Zákon stanovuje důvody pro vydědění v § 1646 OZ. Jedná se o neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi zůstaviteli, neprojevení náležitého zájmu o zůstavitele, odsouzení za trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze a vedení trvale nezřízeného života. Toto ustanovení doplňuje následující § 1647 OZ, podle kterého může zůstavitel vydědit nepominutelného dědice v případě jeho zadlužení nebo marnotratného počínání, pokud je obava, že se pro jeho potomky nezachová ani povinný díl. Zůstavitel také může dědice vydědit s odkazem na jeho nezpůsobilost být dědicem. Pokud tak zůstavitel učiní, bude tento dědic vyloučen z dědického práva z vůle zůstavitele, a ne z toho důvodu, že je podle zákona nezpůsobilý dědit. Toto ustanovení vylučuje případné spory, které by mohly vzniknout při pochybnostech, zda zůstavitel ještě za svého života tomuto dědici jeho čin prominul či neprominul.⁷²

---

⁶⁸ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 438.

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2016, sp. zn. 21 Cdo 486/16.

⁷⁰ ŠEŠINA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 358-359.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž, s. 360-362.

4.2. Předchozí právní úpravy

Podle OZO mohl zůstavitel ze zákonných důvodů vydědit pouze své nepominutelné dědice, tj. děti a pokud jich nebylo, tak rodiče. OZO upravoval vydědění v § 768 a následujících. Prvotní znění zahrnovalo dokonce čtyři důvody vydědění. Z těchto byl však důvod *odpadnutí od křesťanské víry* zrušen v r. 1868 zákonem č. 49/1868 ř. z.⁷³ Poté zůstaly v platnosti zbývající tři taxativně vymezené důvody, a to odepření pomoci zůstaviteli v nouzi, odsouzení k doživotnímu nebo dvacetiletému trestu a trvalé vedení života příčího se veřejné mravnosti. Důvody byly tedy obsahově blízké současné právní úpravě. Zůstavitel také mohl dědice vydědit s odkazem na jeho nezpůsobilost být dědicem. Kdo byl zůstavitelem po právu vyděděn, neměl podle § 767 OZO nárok na povinný díl a při jeho vyměření se na něho hledělo, jako by ho vůbec nebylo.⁷⁴ Stejně jako v OZ, zůstavitel mohl nepominutelnému dědici odejmout povinný díl zčásti nebo zcela. Také mohl nepominutelného dědice zcela vyloučit ze zákonné dědické posloupnosti, nebo jen z práva na povinný díl.⁷⁵ Pokud zůstavitel chtěl z dědické posloupnosti vyloučit jinou osobu než nepominutelného dědice, která by mohla dědit ze zákonné posloupnosti, mohl tak učinit projevem, který náležitostmi odpovídal platnému poslednímu pořízení.⁷⁶ Toto pořízení nebylo, na rozdíl od vydědění, možno učinit jen pro některý ze zákonných důvodů. Stejně tak o vydědění nešlo v případě, kdy zůstavitel odňal zákonné dědické právo nepominutelnému dědici, avšak nezasáhl tím do jeho práva na povinný díl.⁷⁷

Postavení potomků vyděděného potomka bylo výslovně upraveno v § 780 OZO, podle kterého jednalo-li se o platné vydědění, měli potomci vyděděného právo žádat povinný díl, který by připadl vyděděnému, a to i v případě, kdy vyděděný přežil zůstavitele.⁷⁸ Pokud však vyděděný přežil zůstavitele, neměli potomci tohoto vyděděného zákonné dědické právo.⁷⁹ Taková úprava byla do OZO přinesena až novelou z roku 1916 – dle původního znění OZO totiž žijící nedědicí předci vylučovali svoje descendenty z dědického práva i z práva na povinný díl.⁸⁰ S ohledem na skutečnost, že potomci právem vyděděného dítěte sice nebyli

⁷³ Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění účinném ke dni 26. května 1868.

⁷⁴ Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení č. 69/1916 ř. z., účinném ke dni 1. ledna 1925.

⁷⁵ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 438.

⁷⁶ KRČMÁŘ: *Právo občanské...*, s. 13.

⁷⁷ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 439.

⁷⁸ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Československý kompas, 1946, s. 65.

⁷⁹ Tamtéž, s. 429.

⁸⁰ TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 107.

vyloučeni z dědění úplně a měli nárok na povinný díl, platila zde rovnoměrně formální i materiální reprezentace.⁸¹

OZO upravoval též již zmíněné vydědění v dobrém úmyslu. Podle Roučka se případ vydědění podle § 773 OZO nazýval *vydědění k dobru potomka*. Již z toho je patrné, že se jednalo o ustanovení pravidla upravující postavení potomků vyděděného vyloženě předpokládající reprezentaci. Týkalo se to pouze případů, kdy byl vyděděný vyděděn ze zvláštního důvodu, a to buď kvůli zadluženosti nebo marnotratnosti. Pokud byl nepominutelný dědic tak zadlužen, nebo si počínal tak marnotratně, že by pro jeho děti byl ztracen povinný díl, mohl být vyděděn, avšak jen za splnění podmínky, že zůstavitel zanechal povinný díl dětem vyděděného.⁸²

Podle VN 1937 mohlo být vyděděno dítě zůstavitele, jestliže zůstavitele bez pomoci opustilo v nouzi, bylo-li právoplatně odsouzeno pro zločin svědčící o jeho zvrhlé povaze nebo vedlo-li vytrvale zhýralý život. Ze stejných důvodů mohl zůstavitel vydědit i své rodiče, kteří však mohli být vydědění i tehdy, pokud zanedbali výchovu zůstavitele. Text OZO byl tedy zásadně převzat, ačkoli ve VN 1937 byl více kladen důraz na morální stránku osoby a trvalosti v případě vedení života, který se přičil veřejné mravnosti. § 582 OZO byl převzat pouze s výrazovými změnami. Podle VN 1937 tak potomci vyděděného dítěte měli právo na povinný díl vždy, tedy i v případě, kdy vyděděný přežil zůstavitele.⁸³

Co se týče institutu vydědění za účinnosti OZ 1950, bylo umožněno také pouze u nepominutelných dědiců, protože jenom ti se mohli stát dědici i proti vůli zůstavitele, kterou projevil v závěti. Nepominutelnými dědici byli podle § 551 OZ 1950 zůstavitelovi potomci a případně také rodiče (či prarodiče), kteří byli v době zůstavitelovy smrti v nouzi a neschopni práce. Důvody uvedené v § 552 OZ 1950, pro které mohl zůstavitel nepominutelného dědice vydědit, vycházely z pravidel socialistické morálky. Z OZO byl jako důvod pro vydědění ponechán pouze *opuštění zůstavitele v nouzi*. Druhý důvod týkající se trestné činnosti dědice, byl značně zliberalizován, jelikož umožnil zůstaviteli vydědit nepominutelného dědice za jakýkoli úmyslný trestný čin bez jakéhokoli přesnějšího určení. Oproti předchozí právní úpravě, která výši trestu presumovala závažnost činu, se zde mohlo jednat o jakýkoli trestný čin, který dědic spáchal úmyslně. Třetí důvod byl změněn úplně. Možnost zůstavitele k vydědění byla dána u těch, kteří *odmítali trvale pracovat*.

---

⁸¹ TILSCH: *Dědické právo rakouské...*, s. 99.

⁸² ROUČEK, SEDLAČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 441-442.

⁸³ *Návrh občanského zákoníku z r. 1937 a důvodová zpráva* [online]. senat.cz, [cit. 28. listopadu 2018]. Dostupné na <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_71.htm>.

Ten, kdo byl platně vyděděn, nedědil a pozůstalost byla posuzována tak, jako by tu tento dědic vůbec nebyl. Podíl, který by mu jinak připadl, nabývaly další osoby, které, pokud existovaly, by v rámci zákonné dědické posloupnosti přicházeli v úvahu jako dědicové.⁸⁴ V § 552 odst. 1 věta druhá OZ 1950 byla výslovně upravena situace, kdy docházelo k uplatnění principu reprezentace. Pokud byl ten, kdo byl platně vyděděn, zůstavitelovým potomkem, platilo, že jeho dědického podílu nabyli rovným dílem jeho potomci. Podle Knappa se toho ustanovení mělo vykládat extenzivně, tedy tak, že dědický podíl vyděděného měli nabýt i další dědicové ve všech případech, a nejen v případě, že ten, kdo byl vyděděn, je zůstavitelovým potomkem.⁸⁵ Pokud však zůstavitel nechtěl, aby tento podíl připadl potomkům vyděděného, mohl o něm pořídit závěti a odkázat ho jiné osobě. I zde však musel respektovat práva nepominutelných dědiců a pamatovat na potomky svých dětí – například pokud byli potomci zůstavitelova syna nezletilí, musel na ně zůstavitel pamatovat v závěti jako na nepominutelné dědice (§ 551, § 552 odst. 1 věta druhá).⁸⁶ Z tohoto vyplývá, že potomci vyděděného měli zachováno právo na povinný díl a zůstavitel je mohl vyloučit z dědické posloupnosti jen v případě, že i u nich byl důvod k vydědění a zůstavitel je samostatně vydědil.

Zákoník z roku 1964 ve svém původním znění institut vydědění vůbec neobsahoval. Tento pro dědické právo tradiční institut byl obnoven až v roce 1986 doplněním § 469a, který zůstaviteli umožňoval „*vydědit potomka, protože v rozporu s pravidly socialistického soužití neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech*“. Byl tak stanoven pouze jeden důvod, pro který mohl zůstavitel nepominutelného dědice vydědit. Teprve až novelou č. 509/1991 Sb., účinnou od 1. ledna 1992, byla možnost vydědit nepominutelného dědice rozšířena, a to stanovením čtyřech taxativních důvodů. Zůstavitel mohl vydědit zcela nebo částečně nepominutelného dědice, jestliže v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech, o zůstavitele trvale neprojevoval opravdový zájem, který jako potomek projevoval měl, byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku nebo trvale vedl nezřízený život.⁸⁷ § 469a odst. 2 OZ 1964 dokonce umožňoval zůstaviteli postihnout vyděděním i svoje vzdálenější potomky (zůstavitelovy vnuky). Pokud byl potomek zůstavitele platně vyděděn, mohl zůstavitel v listině o vydědění výslovně stanovit, že vztahuje důsledky vydědění i na potomky vyděděného, a to i v případě,

---

⁸⁴ KNAPP: *Učebnice občanského a rodinného...*, s. 24.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 509/1991 Sb. účinném ke dni 1. dubna 1991.

že tito potomci podmínky pro vydědění nesplňovali.⁸⁸ Na protiústavnost tohoto ustanovení bylo v roce 2012 upozorněno Ústavním soudem.⁸⁹ Nicméně pokud tak zůstavitel neučinil, jeho vnuci nastoupili právem reprezentace na místo vyděděného potomka.

4.3. Uplatnění principu reprezentace v OZ

Postavení potomků vyděděného potomka je problematickou otázkou, která byla po platnosti OZ diskutována odbornou veřejností. Komentářová literatura se v zásadě shoduje na postavení potomků vyděděného potomka dle § 1647 OZ. Pro tzv. vydědění v dobrém úmyslu bylo zvoleno zvláštní řešení. Samotný text zákona zde totiž myslí na potomky vyděděného – pokud chce zůstavitel vydědit na základě tohoto ustanovení (vydědění kvůli předluženosti nebo marnotratnosti nepominutelného dědice), musí současně zůstavit povinný díl potomkům vyděděného. Princip reprezentace je v tomto případě samotnou podstatou ustanovení. V případě určení osob, kterým povinný díl připadne, se vychází obdobně z ustanovení o první třídě dědiců, tedy z § 1635 odst. 2 OZ. Podle tohoto ustanovení platí, že: *„nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.“* Povinný díl tak bude v rozsahu, v jakém by připadl vyděděnému, rozdělen primárně mezi děti vyděděného nepominutelného dědice, přičemž jejich podíly budou stejné. Pokud by některé dítě vyděděného nepřežilo zůstavitele, připadl by jeho podíl jeho dětem atd. Zůstavitel může ostatním dědicům uložit provést dětem vyděděného výplatu povinného dílu v penězích.⁹⁰

V případě vydědění dle § 1646 odst. 1 OZ se však pro možnost dědění potomků vyděděného užije ustanovení v § 1646 odst. 3 OZ, které říká, že: *„přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického“*. Jsou jím tedy nastíněny dvě možné situace, a to, zda vyděděný přežije zůstavitele nebo nepřežije. Princip reprezentace je obecně uplatněn v případě, pokud vyděděný nepřežil zůstavitele. V těchto případech nastupují právem reprezentace potomci vyděděného na jeho místo, ovšem za předpokladu, že nebyli samostatně vyloučeni z dědického práva. Pokud tak zůstavitel neučinil, nevztahuje se na ně nic z důvodu vydědění, a prostřednictvím formální reprezentace tak přejímají právo na povinný díl, a pokud zůstavitel nepovolal jiného dědice, mohou nastupovat i podle zákona.

⁸⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 102.

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. listopadu 2012, sp. zn. I. ÚS 295/10.

⁹⁰ ŠEŠINA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 367-368.

Jestliže však vyděděný přežil zůstavitele, nedědí podle znění zákona ani jeho potomci – je jim tak odepřena možnost dědit ze zákonné dědické posloupnosti. Vzhledem k tomu, že nepominutelnému dědici náleží jak dědické právo, tak i právo na povinný díl, jeví se sporným, zda má potomek žijícího vyděděného potomka nárok alespoň na povinný díl.⁹¹ Komentářová literatura se až na jedinou výjimku k této problematice výslovně nevyjadřuje. Podle Kittla by měli mít potomci vyděděného právo na povinný díl, ledaže by byli samostatně vyděděni a tím vyloučeni z práva na něj. Usuzuje tak z nálezu I. ÚS 295/10, který vychází z toho, že opačné řešení by nebylo v souladu s čl. 11 odst. 1 věty třetí a čl. 32 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.⁹² Talandovi jsou opačného názoru. Ve svém článku uvedli tezi, podle níž na základě teleologického výkladu uvedeného ustanovení by měli být i potomci vyděděného vyloučeni nejen z dědického práva, ale také z práva na povinný díl. Jako příkladnou vhodnou úpravu znění příslušného ustanovení uvádí toto: „*Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nemají potomci vyděděného potomka ani právo na povinný díl, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli.*“⁹³ Důvod vyděděni by tak měl stejné účinky i pro vzdálenější potomky a jednalo by se o materiální reprezentaci. Horák na rozdíl od Talandových dospěl k názoru, že potomci vyděděného potomka mají právo na povinný díl, byť vyděděný potomek přežije zůstavitele. Argumentuje jazykovým, teleologickým, ústavně konformním i komparativním výkladem. Podle mého názoru také není postavení potomků jako automaticky bezdůvodně vyděděných správným řešením. Domnívám se tak mimo jiné na základě zásady *exheredationes non sunt adiuvandae*⁹⁴ a výše uvedeného řešení minulé úpravy OZO, z něhož OZ vychází. Pokud by zůstavitel zamýšlel vydědit i potomky vyděděného, má k precí možnost je samostatně vydědit a tím jim zabránit v jakémkoli prospěchu z pozůstalosti. Být by tak samozřejmě mohl učinit jen za předpokladu, že se i tito potomci dopustili nějakého činu, který naplňuje důvod pro vyděděni. Pokud by ho nenaplňovali, neměl by zůstavitel mít tendence je práva na povinný díl zbavit – a tím se opět dostávám k jejich v tomto případě bezdůvodnému vyděděni. Jsem názoru, že z celkového vyznění úpravy dědického práva v OZ, které má tendence k udržování rodinných hodnot (zásada přechodu práv na jednotlivce, zásada zachování hodnot), tak i z obecného cíle udržování rodinné pospolitosti, by tito potomci právo na povinný díl mít měli.

---

⁹¹ HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 4, s. 6.

⁹² KITTEL, David. In PETROV, Jan (ed.). *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1593.

⁹³ TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. Vliv vyděděni na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 655.

⁹⁴ Lat. *vyděděni se nemá podporovat*.

5. Postavení potomků nezpůsobilého potomka

5.1. Dědická nezpůsobilost

Dědická nezpůsobilost byla součástí dědického práva ve všech občanských zákonících, které byly platné na našem území. V současné době je upravena ve všech evropských kodifikacích.⁹⁵ Dědická nezpůsobilost znamená úplné vyloučení osoby z dědického práva. Tento institut reaguje na situaci, kdy pro určitá těžká provinění či poklesky, kterých se dopustila osoba povoláná k dědění vůči zůstaviteli nebo jeho rodině, by nebylo vzhledem k tomuto činu/činům spravedlivé a ve shodě s obecnou morálkou, aby taková osoba mohla dědit či mít jakýkoli prospěch z pozůstalosti.⁹⁶

Důvody dědické nezpůsobilosti z velké části korespondují s důvody vydědění. Podstatným rozdílem však je, že vyloučení dědice z dědění pro jeho dědickou nezpůsobilost zasahuje všechny osoby, které jinak přicházejí v úvahu jako dědici z posledního pořízení nebo ze zákona, a ne pouze nepominutelné dědice jako při vydědění. Dalším rozdílem je skutečnost, že vydědění předpokládá zůstavitelovu vědomost o dědicově činu a současně jeho aktivní projev vůle, zůstavitel musí mít tedy pořizovací způsobilost. Vyloučení dědice naproti tomu působí bez zřetele na případnou vědomost, či nevědomost zůstavitele, jsou-li pro to dány zákonné předpoklady.⁹⁷ Z tohoto důvodu musí být k tomu, zda jsou dány důvody dědické nezpůsobilosti, soudem přihlédnuto z úřední povinnosti. Nezpůsobilý dědic je vyloučen z práva na povinný díl, ale i z dědického práva. Nemůže se též stát ani odkazovníkem.⁹⁸

Jedinou možností, jak se může nezpůsobilý dědic stát opět způsobilým k dědění, je výslovné prominutí zůstavitele. Oproti minulé právní úpravě v zákoníku č. 40/1964 Sb. jde o velmi podstatnou změnu, protože podle této úpravy mohl zůstavitel prominout nezpůsobilému i konkludentně. To způsobovalo značné komplikace při polemikách, zda k odpuštění došlo, či nikoli. Velkou roli tedy hrál institut vydědění (a vyloučení), který odstraňoval pochybnosti, zda nedošlo ke konkludentnímu odpuštění.⁹⁹

---

⁹⁵ *Důvodová zpráva OZ-konsolidovaná verze*. [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 20. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁹⁶ MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii...*, s. 26.

⁹⁷ *Důvodová zpráva OZ-konsolidovaná verze*. [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 20. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁹⁸ ŠEŠINA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 27.

⁹⁹ Tamtéž, s. 29.

5.2. Předchozí právní úpravy

OZO zahrnoval pod pojem nezpůsobilosti k dědění tři různé skutečnosti – zřeknutí se dědického práva, vyloučení zůstavitelem a tzv. nehodnost dědice (vlastní případy nezpůsobilosti dědice). Nezpůsobilost byla rozlišována na absolutní a relativní.¹⁰⁰ Současnému pojetí nezpůsobilosti odpovídá právě pojem *nehodnost*. Dědic se stal nezpůsobilým, pokud se proti zůstaviteli dopustil zločinu (který nebyl zůstavitelem následně prominut), provinil se nějak proti jeho poslední vůli (donucení zůstavitele k projevu, lest), cizoložství a krvesmilstva a provdání manželky bez dodržení zákonných lhůt od smrti manžela. Byť mohl zůstavitel nezpůsobilého dědice i vyloučit, vzhledem k tehdejšímu veřejnému zájmu na postihu těchto poklesků, byla nezpůsobilost z těchto důvodů prohlášena *ex offio*, nezávisle na vůli zůstavitele. Jediná možnost prolomení bylo odpuštění zůstavitele vůči dědici, který se dopustil zločinu. Kdo byl z dědického práva vyloučen, neměl podle § 767 OZO nárok na povinný díl a při jeho vyměření se na něho hledělo, jako by ho vůbec nebylo.¹⁰¹

Pro postavení potomků potomka nedědicího pro vlastní dědickou nezpůsobilost platilo pravidlo uvedené v § 541 OZO: „*Při zákonné dědické posloupnosti jsou potomci toho, kdo se učinil nehodným dědického práva, povoláni k dědické posloupnosti na jeho místě, i když přežil zůstavitele.*“ Z uvedeného ustanovení se dá vyvodit uplatnění reprezentačního práva – potomci tedy mohli vstoupit na místo nedědicího nezpůsobilého předka jen v rámci intestátní posloupnosti. Vzhledem k tomu, že zde dědická nezpůsobilost předka nevadila potomkům nezpůsobilého potomka, je platila reprezentace formální a reprezentující potomek dědil *iure proprio*.¹⁰² Pokud tedy například nemohl pro nezpůsobilost dědit nepominutelný dědic, kterému by jinak náležel povinný díl, nastoupili na jeho místo právem reprezentace jeho potomci, kteří mohli nárok na povinný díl uplatnit. Zároveň jim bylo zachováno dědické právo. Při testamentární posloupnosti nebylo možné toto ustanovení aplikovat, ale uplatnila se ustanovení o transmisi. Při náhradnictví byla vyžadována náhradníková dědická způsobilost vůči původnímu zůstaviteli a nikoli též proti předchozímu dědici.¹⁰³

VN 1937 rozšířil ustanovení zakládající dědickou nezpůsobilost i o dopuštění se zločinu nejen vůči zůstaviteli, ale i proti jeho dětem, rodičům nebo manželu. Rozšířena byla

---

¹⁰⁰ KRČMÁŘ: *Právo občanské...*, s. 9.

¹⁰¹ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 31-32.

¹⁰² ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 349.

¹⁰³ Tamtéž, s. 42-44.

i provinění proti zůstavitelově poslední vůli. Zákonná úprava reprezentačního práva zůstala až na stylistické změny shodná s OZO.¹⁰⁴

Nezpůsobilým se podle § 522 OZ 1950 stal dědic, který se dopustil „úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům, anebo zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy“. Takový dědic byl posuzován v souladu s § 525 OZ 1950, podle kterého se na něj hledělo „jako by se smrti zůstavitelovy nedožil“. Zároveň OZ 1950 nestanovil, že by se důvody nezpůsobilosti vztahovaly i na jeho descendenty. Díky tomuto ustanovení je tedy bez pochyby, že na pozici nezpůsobilého mohli nastoupit jeho potomci (resp. potomci zůstavitele), a to i když tento dědic fakticky přežil zůstavitele. Z těchto údajů usuzuji, že se také jednalo o formální reprezentaci. Jestliže tedy zůstavitelovo dítě nedědilo z důvodu dědické nezpůsobilosti, mohly jeho podíl nabýt rovným dílem jeho děti, případně další potomci (vnuci, pravnuci, případně další potomci). Vzhledem k omezení dědění ze zákona na dvě skupiny, mohly v první skupině nabýt podílu nedědicího nezpůsobilého potomka jeho děti (nebo i další potomci) a ve druhé skupině mohly dědického podílu nabýt děti nedědicích rodičů. Pokud jich nebylo, zvětšil se podíl ostatních dědiců povolaných ve skupině s nezpůsobilým dědicem. V případě, že zůstavitel sepsal závěť a dědic, kterého ustanovil se stal nezpůsobilým, dědil zůstavitelem určený náhradník. Pokud ho zůstavitel nepovolal, přirostl podíl závětního nezpůsobilého dědice dědicům zákonným.¹⁰⁵ Právní účinky dědické nezpůsobilosti pominuly, pokud zůstavitel nezpůsobilému prominul. Pro tento projev vůle nebyla stanovena předepsaná forma, zůstavitel tak mohl učinit i mlčky.¹⁰⁶ Stejně tak by musel odpustit i reprezentantovi, který se dopustil činu uvedeném v § 522 OZ 1950.

Důvody dědické nezpůsobilosti dle OZ 1964 byly po skutkové stránce shodné s předchozí právní úpravou. Stejně tak dopad účinků na postiženého bylo možno vyloučit jen odpuštěním ze strany zůstavitele. Toto odpuštění bylo možné učinit i konkludentně. Podle ustanovení § 469 OZ 1964 nezpůsobilý dědic „nedědí“. Jelikož OZ 1964 neupravoval další ustanovení upravující postavení potomků nezpůsobilého, umožnila tato formulace uplatnění principu reprezentace. V prvním platném znění tak bylo v první skupině umožněno dětem (nebo i vzdálenějších potomků) nezpůsobilých descendentů zůstavitele nastoupit na jejich místo. Po rozšíření dědických skupin v roce 1992 mohli nabýt podíl nezpůsobilého dědice jeho potomci, pokud se jednalo o dědění v 1. skupině a nezpůsobilým byl zůstavitelův potomek. Pokud se

---

¹⁰⁴ *Návrh občanského zákoníku z r. 1937 a důvodová zpráva* [online]. senat.cz, [cit. 28. listopadu 2018]. Dostupné na <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_71.htm>.

¹⁰⁵ KNAPP: *Učebnice občanského a rodinného...*, s. 31.

¹⁰⁶ Tamtéž.

jednalo o dědění ve 3. skupině a nezpůsobilým byl zůstavitelův sourozenec, mohly podílu nabýt jeho děti. V těchto případech právem reprezentace přešel dědický podíl rovným dílem na potomky nezpůsobilého. Pokud však těchto potomků nebylo nebo byli také nezpůsobilí, či nedělili z jiného důvodu, došlo ke zvětšení podílů dědiců povolaných k dědění v téže skupině jako nezpůsobilý dědic.¹⁰⁷ Stal-li se dědic nezpůsobilým v případě dědění ze závěti, nastoupil na jeho místo dědic náhradní. To však jen tehdy, byl-li povolán zůstavitelem. Jinak se podíl nezpůsobilého dědice uvolnil pro dědění ze zákona.

5.3. Uplatnění principu reprezentace v OZ

OZ uplatňuje stejné pravidlo, které bylo respektováno již v OZO. Tím je myšleno, že důvody dědické nezpůsobilosti by se měly týkat jen osoby, které se tyto důvody přímo týkají. Není považováno za spravedlivé, aby byli potomci trestáni za chování svých předků.¹⁰⁸ Uplatnění principu reprezentace při vyloučení dědice z dědění se odvíjí od toho, z jakého titulu měl dědic dědit. V případě dědické nezpůsobilosti se princip reprezentace uplatňuje nástupem dalších dědiců na místo nezpůsobilého dědice v rámci zákonné dědické posloupnosti. Stanovuje tak explicitně § 1483 OZ: „*Potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele. To neplatí v případě stanoveném v § 1482 odst.1.*“ Znění věty druhé tohoto ustanovení uvádí jedinou výjimku z výše zmíněného pravidla. Je jí potomek vyloučeného manžela, který se vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí. V tomto případě byl manžel vyloučen z dědického práva a jeho potomek na místo svého nedědicího předka nenastupuje. Pravidlo vyplývající z § 1483 OZ je tak možné užít pouze v případech zákonné dědické posloupnosti předpokládající užití principu reprezentace, a to konkrétně v první, třetí, páté a šesté dědické třídě.¹⁰⁹ Pokud tedy z důvodu nezpůsobilosti nedědí zůstavitelovo dítě, nastupují na jeho místo jeho potomci (vnuci nebo pravnucci zůstavitele), stejně tak pokud nebude dědit zůstavitelův nezpůsobilý sourozenec, na jeho místo nastoupí jeho děti (neteře a synovci zůstavitele) atd. Na rozdíl od případů vydědění, zůstavitel nemůže reprezentaci zamezit, a to i když vyloučený přežije zůstavitele.¹¹⁰

Dalším případem je, že dědic měl dědit jinak než podle intestátní dědické posloupnosti. Pokud zůstavitel za svého života uzavřel dědickou smlouvu nebo sepsal závěť a dědic z těchto dědických titulů se stane nezpůsobilým, princip reprezentace se neuplatní. Na místo

¹⁰⁷ MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii...*, s. 28.

¹⁰⁸ SVOBODA: *Dědické právo...*, s. 65.

¹⁰⁹ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo v...*, s.8-9.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 16-17.

nezpůsobilého dědice nemůžou právem reprezentace nastoupit jeho potomci, nicméně na toto místo může nastoupit náhradník, pokud ho zůstavitel povolal pro případ, že dědic dědictví nenabude. Jestliže však zůstavitel nestanovil náhradníka, a nejsou-li dány podmínky pro přirůstání podílu ostatním dědicům, protože jim byl zůstavitelem zůstaven pouze určitý podíl, získají uvolněný dědický podíl dědici ze zákona. Stejně se stane za situace, kdy byl z těchto titulů povolán pouze jediný dědic, který se stal nezpůsobilým a zůstavitel nestanovil náhradníka.¹¹¹

---

¹¹¹ ŠEŠINA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 26-28.

6. Postavení potomků zřeknuvšího se potomka

6.1. Zřeknutí se dědického práva

Institut zřeknutí se dědického práva (renunciace) byl obnoven v § 1484 OZ. Jeho úprava absentovala v předchozí právní úpravě OZ 1964 – možnost zřeknutí se dědického práva za života zůstavitele byla po celou dobu jeho platnosti vyloučena.¹¹² Nicméně byla obsažena jak v OZO, tak ve OZ 1950. Institut renuciace se vždy týkal těch případů, kdy dochází k vyloučení z dědického práva ještě za života zůstavitele. Děje se tak shodným projevem vůle dvou osob – zůstavitele a presumptivního dědice (renuncianta), přičemž tímto dědicem může být jakákoli osoba, která mohla dědit při zákonné dědické posloupnosti.¹¹³ Zřeknutí se dědického práva tak nespočívá v pouhém jednostranném projevu vůle budoucího dědice, ale vyžaduje se, aby se tak stalo uzavřením smlouvy se zůstavitelem.¹¹⁴ Je zde tedy nezbytný souhlas zůstavitele. Současně je možné ve smlouvě o zřeknutí se dědického práva sjednat různé podmínky, výhrady či doložení času.¹¹⁵

Zřeknutím se dědického práva se presumptivní dědic vzdává práva na dědický podíl. Může se vzdát dědického práva vzdát celkově, ale i jen částečně. Je-li renunciant zároveň nepominutelným dědicem (tedy potomkem zůstavitele), zříká se současně i práva na povinný díl, nebyla-li vůle stran jiná. Pokud se však nepominutelný dědic zřekne pouze práva na povinný díl, nezříká se tím také práva na dědický podíl. Presumptivní (nepominutelný) dědic se tedy může zřeknout svého práva na povinný díl a právo na dědický podíl si ponechat, čímž mu zůstane právo z testamentární, intestátní či smluvní dědické posloupnosti. Dědického práva se presumptivní dědic může zříci i ve prospěch třetí osoby.¹¹⁶

6.2. Předchozí právní úpravy

Již OZO v § 551 upravoval možnost presumptivního dědice zříci se dědického práva smlouvou s budoucím zůstavitelem. Jednalo se tedy také o úkon, který nebylo možné učinit jednostranně. Ačkoli to zákon nestanovil explicitně, předmětem smlouvy mohlo být jak vzdání se dědického práva k celé pozůstalosti, tak i pouze k povinnému dílu nebo k určité

---

¹¹² FIALA, BEEROVÁ. In FIALA (ed.): *Občanský zákoník IV. Dědické...*, s. 48.

¹¹³ ŠEŠINA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 40-43.

¹¹⁴ *Důvodová zpráva OZ-konsolidovaná verze*. [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 20. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

¹¹⁵ FIALA, BEEROVÁ. In FIALA (ed.): *Občanský zákoník IV. Dědické...*, s. 49.

¹¹⁶ Tamtéž, 49-51.

věci. Podle OZO se mohl renunciant zříci práva i zcela ve prospěch třetí osoby.¹¹⁷ Pokud se presumptivní dědic rozhodl pouze pro vzdání se práva na povinný díl, zůstala mu zachována možnost dědit ze závěti i podle zákonné dědické posloupnosti. Naproti tomu, pokud se rozhodl zříci se dědického práva (dědické posloupnosti), neměl podle § 767 OZO nárok ani na povinný díl a při jeho vyměření se na něho hledělo, jako by ho vůbec nebylo. Nebylo mu umožněno zříci se dědického práva a současně si zachovat právo na povinný díl. Zřeknutí se dědictví působilo vůči potomkům renuncianta, a to i proti těm ještě nenarozeným v době uzavření smlouvy. Toto se dalo změnit ujednáním ve smlouvě. Pokud se tedy dědického práva zřekl nepominutelný dědic, ztrácel i právo na povinný díl. Tento nárok neměli podle komentáře k OZO ani jeho potomci.¹¹⁸ Descendenti renuncianta tak za uplatnění materiální reprezentace nenastoupili na uvolněné místo po svém předku, ani neměli právo na povinný díl. VN 1937 převzal úpravu zřeknutí se dědického práva beze změn.¹¹⁹

OZ 1950 upravoval zřeknutí se dědictví také jako dvoustranný právní úkon v § 516, podle kterého se mohl ten, kdo by se jinak stal v budoucnu dědicem, tohoto svého práva zříci smlouvou s budoucím zůstavitelem. Rozdílně od OZO a OZ však neumožňoval zříci se dědického práva ve prospěch třetí osoby. Dalším podstatným rozdílem OZ 1950 od OZO a OZ je, že neobsahoval ustanovení, které by stanovovalo, že se účinky zřeknutí vztahovaly automaticky i na potomky renuncianta. Tento zákon zaujal opačný přístup, což vyplývá z věty za středníkem § 516, která říká, že „*kdo se dědictví zřiká, může tak učinit i s účinkem pro své potomky*“. Účinky se tedy na descendenty renuncianta vztahovaly pouze za předpokladu, že toto ujednání bylo součástí renunciační smlouvy. Dědic se tedy *mohl* zříci dědického práva s účinkem pro své potomky. Učinil-li tak, hledělo se na něj dle § 523 OZ 1950, jako by se zůstavitelovy smrti vůbec nedožil a tyto osoby (descendenti renuncianta) po zůstaviteli nedědily. Obecně však právní následky zřeknutí se dědictví spočívaly pouze v tom, že na toho, kdo se dědictví zřekl, se hledělo tak, jako by se zůstavitelovy smrti nedožil. Podíl zřeknuvšího poté nabývaly ty osoby, které by jeho místo zaujaly právem reprezentace při zákonné dědické posloupnosti.¹²⁰ Pojem *potomci* v ustanovení § 516 a 523 OZ 1950 byl chápán široce a byly jím myšleny jak děti dědice, tak i jeho vzdálenější potomci (vnuci atd.).¹²¹ Avšak i přes ujednání, na základě kterého se účinky zřeknutí vztahovaly nejen na dědice, ale i na jeho potomky, mohl později zůstavitel v rámci pořizovací volnosti povolat

¹¹⁷ BÍLEK, ŠEŠINA: *Dědické právo v předpisech...*, s. 5.

¹¹⁸ ROUČEK, SEDLÁČEK a kol.: *Komentář k československému...*, s. 429.

¹¹⁹ *Návrh občanského zákoníku z r. 1937 a důvodová zpráva* [online]. senat.cz, [cit. 28. listopadu 2018]. Dostupné na <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_71.htm>.

¹²⁰ PLANK: *Dědické právo...*, s. 33.

¹²¹ Tamtéž, s. 34.

k dědění zřeknuvšího se dědice v závěti, stejně jako jeho descendenty, byť se na ně zřeknutí též vztahovalo.¹²² Princip formální reprezentace se tak uplatnil tehdy, pokud se potomek zřekl dědického práva jen pro sebe, kdy v této situaci nabyli jeho podílu jeho potomci.¹²³

6.3. Uplatnění principu reprezentace v OZ

Právní úprava účinků zřeknutí se dědického práva vůči potomkům renuncianta vychází z právní úpravy v OZO.¹²⁴ OZ v § 1484 odst. 1 jasně stanovuje, že: „*není-li jinak ujednáno, působí zřeknutí i proti potomkům*“ presumptivního dědice. Zřeknutí dále působí nejen proti žijícím potomkům renuncianta, ale i vůči těm, kteří se mu teprve mohou v budoucnu narodit.¹²⁵ V tomto případě není rozhodné, zda zřeknuvší se dědic zůstavitele přežil, či zemřel před, nebo dokonce společně s ním. Podle znění zákona je však nutné rozlišovat, zda renunciační smlouvu uzavírá zůstavitel se svým potomkem (nepominutelným dědicem) nebo s jinou osobou, a to kvůli možnému nároku descendentů nepominutelného dědice na povinný díl. Vzhledem k tomu, že smlouvu o zřeknutí se dědického práva mohou uzavřít všechny osoby přicházející v úvahu jako dědici při zákonné dědické posloupnosti, může mít zřeknutí se dědického práva účinky i vůči těm osobám, které by jinak (při jiném důvodu svého nedědění) právem reprezentace nastoupily na místo renuncianta. V první dědické třídě se toto týká vnuků a dalších možných descendentů zůstavitele, pokud by renunciantem bylo jeho dítě. Dále v případě zřeknuvších se sourozenců, kteří patří do třetí třídy dědiců, působí zřeknutí se dědického práva i proti dětem sourozence a v případě dědiců v šesté třídě má zřeknutí účinky i vůči dětem dětí prarodičů zůstavitele.¹²⁶ Toto však lze změnit ve smlouvě mezi renunciantem a zůstavitelem, kde lze vyloučit působnost zřeknutí vůči potomkům.¹²⁷ Uzavření smlouvy o zřeknutí se dědictví, která se bude vztahovat pouze na osobu renuncianta, tak nebrání jeho descendentům nastoupit na jeho místo v rámci dědické posloupnosti a dědit na místo něj.

Pokud se tedy jedná o dědice, který však není dědicem nepominutelným, jeví se právní úprava nesporná. V jistém ohledu se však může poněkud komplikovaně působit postavení potomků nepominutelného dědice, který je renunciantem, a jejich práva na povinný díl. Nepominutelný dědic totiž se může podle § 1484 OZ zřici dědického práva (včetně povinného

---

¹²² KNAPP: *Učebnice občanského a rodinného...*, s. 22-23.

¹²³ Tamtéž, s. 31.

¹²⁴ MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 4, s. 7.

¹²⁵ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo v...*, s. 48.

¹²⁶ ŠEŠINA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 42-43.

¹²⁷ MUZIKÁŘ: Zřeknutí se dědického..., s. 9-10.

dílu), nebo jen práva na povinný díl. Muzikář zde dochází za pomoci argumentu logického výkladu *a maiori ad minus* a systematického výkladu k závěru, že obě formy zřeknutí mohou působit i vůči potomkům renuncianta.¹²⁸ S jeho závěry, podpořenými samotným zněním zákona, který renunciantovi umožňuje účinky smlouvy na své potomky nevztáhnout, souhlasím. V prvním uvedeném případě tak nedojde tak k aplikaci § 1635 odst. 2 OZ, který zakotvuje nastoupení vnuků zůstavitele (či jeho dalších potomků) na místo po jejich předku (dítěti zůstavitele). Zřeknutí se bude působit i vůči potomkům zřeknuvšího se nepominutelného dědice, jelikož budou renunciační smlouvou vyloučeni z dědické posloupnosti i z nároku na povinný díl. V případě druhém, pokud se nepominutelný dědic zřekne pouze práva na povinný díl, neznamená to, že by se zříkal i práva z dědické posloupnosti (byť by tak mohl dispozitivně učinit). Zůstává mu tedy dědické právo a může i nadále dědit ze zákona, dědické smlouvy a závěti.¹²⁹

Souhrnně řečeno, zřekne-li se nepominutelný dědic dědického práva, přičemž v tomto zřeknutí je obsaženo i zřeknutí se práva na povinný díl, zákon mluví jasně: „*není-li ujednáno jinak, působí toto zřeknutí i proti potomkům zřeknuvšího*“. Ti tedy nemají práva z dědické posloupnosti, ani právo na povinný díl. Zřekne-li se nepominutelný dědic jen práva na povinný díl, zákon výslovně otázku ztráty nároku descendantů renuncianta na povinný díl neřeší. Odborná literatura se však v zásadě shoduje na tom, že i za této situace potomci renuncianta nebudou mít právo na povinný díl.¹³⁰ Zůstává jim však dědické právo, stejně jako zřeknuvšímu. Princip reprezentace se zde uplatňuje zcela jinak než u ostatních institutů. Jak jsem již uvedla výše, potomci renuncianta nenastupují na jeho místo automaticky, naopak přejímají postavení svého předchůdce – primárně platí materiální reprezentace. Možnost dědění potomků musí být ujednána ve smlouvě. Za předpokladu, že by k tomuto ujednání došlo, by podle mého názoru potomci renuncianta nastupovali podle formální reprezentace.

---

¹²⁸ MUZIKÁŘ: Zřeknutí se dědického..., s. 9-10.

¹²⁹ ŠEŠINA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 40-42.

¹³⁰ Tamtéž, s. 42. Dále např. MUZIKÁŘ: Zřeknutí se dědického..., s. 9-10.

7. Postavení potomků odmítнувšího dědice

7.1. Odmítnutí dědictvého práva

Tento institut dědictvého práva byl známý v OZO, OZ 1950 i občanském zákoníku z roku 1964. Odmítnutí dědictví je jednostranné právní jednání dědice učiněné po smrti zůstavitele výslovným prohlášením vůči soudu.¹³¹ Jedná se o projev principu svobody dědice nabýt dědictví. Skutečnost, že je tak možno učinit až po zůstavitelově smrti, je typická od úpravy OZO až po OZ, a je též jedním z důležitých faktorů, dle kterých odlišujeme institut odmítnutí dědictví od institutu zřeknutí se dědictví. Právo odmítnout dědictví má každý dědic, s výjimkou dědice smluvního, jestliže to dědictvá smlouva vylučuje. Dle § 1486 OZ se na odmítнувšího dědice hledí, jako by dědictví nikdy nenabyl, přichází tedy o své dědictvé právo. Odmítnutí dědictví je neodvolatelné. V souladu se zněním § 1489 odst. 1 OZ nelze dědictví odmítnout pod podmínkou, s výhradou nebo jen z části. V souladu s tímto ustanovením není dědici umožněno odmítnout dědictví ve prospěch jiné osoby, jelikož by se jednalo právě o odmítnutí s výhradou, a jako takové jednání by bylo stiženo neplatností.¹³² Oproti předchozí úpravě odmítnutí dědictví dle OZ 1964 je v současné právní úpravě OZ opět dána možnost nepominutelnému dědici odmítnout dědictvé právo s výhradou povinného dílu.

7.2. Předchozí právní úpravy

Podle OZO musel i ten dědic, který chtěl dědictví nabýt, učinit výslovné prohlášení o přijetí vůči soudu či notáři, a to dědictvou přihláškou dle § 799. Nebylo možné přijmout dědictví pouze z části.¹³³ Obdobná byla úprava odmítnutí. Jednalo se o neodvolatelný úkon činěný vůči soudu nebo notáři, se kterým nebylo možné pojít výhrady a podmínky. Výjimkou bylo umožnění nepominutelnému dědici odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu. V případě, že dědictví bylo odmítnuto zákonným dědicem, dostal prostor princip reprezentace a podílu nabyli jeho nejbližší descendenté.¹³⁴ VN 1937 převzal úpravu odmítnutí dědictví pouze se stylistickými úpravami.¹³⁵

I OZ 1950 umožňoval dědici po zůstavitelově smrti dědictví odmítnout. Jednalo se o úkon konečný a neodvolatelný. Dědic nemohl dědictví odmítnout částečně či s podmínkou nebo výhradou – pokud tak učinil, hledělo se něj tak, jako by dědictví neodmítl. Dědic mohl

¹³¹ ŠEŠINA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 46.

¹³² FIALA, BEEROVÁ. In FIALA (ed.): *Občanský zákoník IV. Dědictvé...*, s. 55.

¹³³ KRČMÁŘ: *Právo občanské...*, s. 74.

¹³⁴ Tamtéž, s. 80-81.

¹³⁵ *Návrh občanského zákoníku z r. 1937 a důvodová zpráva* [online]. senat.cz, [cit. 28. listopadu 2018]. Dostupné na <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_71.htm>.

odmítnout dědictví pouze za sebe a nikoli s účinky pro své potomky, jako tomu je u zřeknutí se dědictví.¹³⁶ Právní následky platného odmítnutí dědictví podle OZ 1950 spočívaly v tom, že se podle § 524 na odmítnuvšího dědice hledělo tak, jako by se nedožil zůstavitelovy smrti. Takového odmítnuvšího dědice se tak projednávání pozůstalosti vůbec netýkalo. Pokud tedy v případě dědění podle zákonné dědické posloupnosti odmítlo dědictví například některé ze zůstavitelových dětí, hledělo se na něj, jako by se nedožilo zůstavitelovy smrti.¹³⁷ Odmítnout mohl jak zákonný, tak testamentární dědic. Na místo zákonného dědice, který dědictví odmítl, dědily v souladu s § 527 osoby, jejichž dědické právo je na jeho existenci závislé (princip reprezentace). Pokud jich nebylo, přirostl podíl odmítnuvšího ostatním zákonným dědicům. V případě odmítnutí dědictví závětním dědicem, dědili na místo něj dědicové zákonní.¹³⁸

Ani dle OZ 1964 dědic nenabýval pozůstalost bezprostředně, ale bylo mu umožněno dědictví odmítnout. Opět se jednalo o neodvolatelný úkon, ke kterému nebylo možné připojit výhrady nebo podmínky.

7.3. Uplatnění principu reprezentace v OZ

Na osud dědického podílu, který byl předmětem odmítnutí dědice, mohou mít vliv různá pravidla. Záleží na konkrétní situaci, zda odmítnuvší dědic byl dědic závětní, zákonný a případně do jaké dědické třídy tento dědic spadal. Odmítne-li dědic dědictví, může na jeho místo nastoupit dědic určený zůstavitelem (např. pokud stanovil náhradníka závětnímu dědici), dědic zákonný nebo se může uplatnit princip reprezentace tak, jak ho předpokládá zákon – tedy že na místo odmítnuvšího dědice spadajícího do dědické třídy to umožňující nastoupí ze zákona jeho potomek.¹³⁹

Problematickým se však podle odborné veřejnosti jeví postavení potomků nepominutelného dědice, který odmítl dědictví s výhradou povinného dílu.¹⁴⁰ Názory na řešení této otázky jsou nejednotné. Výsledná řešení nabízí čtyři různé varianty, a to že potomek nepominutelného dědice dědí, nedědí či dědí, ale hradí povinný díl svého předka. Čtvrtou variantou je možnost dědice odmítnout s výhradou povinného dílu pouze v případě, že nemá potomky (případně že tito potomci z nějakého důvodu nedědili) tito potomci (vnuci

---

¹³⁶ PLANK: *Dědičské právo...*, s. 45.

¹³⁷ KNAPP: *Učebnice občanského a rodinného...*, s. 28.

¹³⁸ Tamtéž, s. 46.

¹³⁹ KONDROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekonstrukci. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 1, s. 5.

¹⁴⁰ Tamtéž, dále např. HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 4, s. 23.

zůstavitele). Podle Horáka by se jednalo o teleologickou redukci § 1485 odst. 1 OZ. Jedná se o variantu uplatňující se i ve švýcarské, rakouské a německé právní úpravě. Argumentem pro toto řešení je mimo jiné to, že tato varianta zamezuje „dvojímu zvýhodnění“.¹⁴¹

Fiala v komentáři k OZ zastává názor, že dojde-li k odmítnutí s výhradou povinného dílu, nedochází k uvolnění dědického podílu odmítajícího nepominutelného dědice a jeho potomci tedy na jeho místo nenastupují. Nepřípustnost opačné varianty je odůvodněna tím, že by jinak docházelo ke dvojímu zvýhodnění téhož kmene a nebezpečím možného účelového odmítání dědictví s výhradou povinného dílu za účelem poškození ostatních dědiců.¹⁴² S odkazem na základní zásady občanského práva, dochází k názoru, že děti odmítnuvšího dědické právo nemají, i Šešina.¹⁴³ K závěru, že pokud nepominutelný dědic odmítne dědictví s výhradou povinného dílu, jeho potomci nenabývají právem reprezentace jeho dědický podíl ani nemají právo na povinný díl, se primárně přiklání také Kittel.¹⁴⁴ Stejný názor dále zastává i Plašil, podle kterého „*potomci nepominutelného dědice, který odmítl dědictví s výhradou povinného dílu, nepožívají po tomto odmítnuvším předku reprezentačního práva, a nesvědčí jim tedy ze zákona dědická posloupnost po zůstaviteli, nestanoví-li sám odmítající jinak*“.¹⁴⁵ Opačný postoj má například Holíková, která se prostřednictvím komparace dobrala teze, že inspirace německou úpravou by mohla být jedním z možných řešení: podle § 2320 BGB potomek nepominutelného dědice dědí a je povinen vyplatit povinný díl sám do výše hodnoty získaného prospěchu. Potomek nepominutelného dědice by dědit měl také proto, že jinak by při odmítnutí s výhradou povinného dílu u jediného dědice nebylo vůči komu uplatnit nárok na povinný díl.¹⁴⁶ Obdobné řešení nabízí alternativně i Kittel – povinnost přispět na povinný díl odmítnuvšího nepominutelného dědice by se mohla soustředit výhradně na jeho potomky, kteří reprezentací nabyli jeho dědický podíl.¹⁴⁷ Dále Horák se též kloní k názoru, že nejvhodnějším z výše uvedených řešení je ponechání práv z dědické posloupnosti potomkům odmítajícího, avšak jen za předpokladu, že ti by výhradně hradili povinný díl odmítajícího nepominutelného dědice.¹⁴⁸

---

¹⁴¹ HORÁK: K odmítnutí dědictví s výhradou..., s. 23-24.

¹⁴² FIALA, BEEROVÁ. In FIALA (ed.): *Občanský zákoník IV. Dědické...*, s. 60.

¹⁴³ ŠEŠINA, WAWERKA. In ŠVESTKA (ed.): *Občanský zákoník. Komentář...*, s. 46.

¹⁴⁴ KITTEL. In PETROV (ed.): *Občanský zákoník...*, s. 1463.

¹⁴⁵ PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 3, s. 18.

¹⁴⁶ HOLÍKOVÁ, Lenka. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 2, s. 7.

¹⁴⁷ KITTEL. In PETROV (ed.): *Občanský zákoník...*, s. 1463-1464.

¹⁴⁸ HORÁK: K odmítnutí dědictví s výhradou..., s. 24.

Závěr

V této diplomové práci jsem se zabývala nejen současnou právní úpravou principu reprezentace v OZ, ale také minulými právními úpravami, které postupně platily na našem území. Práce je rozdělena do kapitol podle institutů dědického práva, ve kterých se reprezentační princip projevuje. Tyto kapitoly jsou dále členěny zejména na zmíněnou minulou a současnou právní úpravu. U každého z institutů zmíněných v této práci se reprezentace projevovала jinou měrou. V podstatě každý ze zákoníků platných na našem území měnil i postavení potomků nedědicího dědice. Nutno podotknout, že se tak dělo v závislosti na společenské a politické situaci.

Obecný zákoník občanský obsahoval důkladnou, velmi obsáhlou a propracovanou úpravu dědického práva. Stejně tak vládní návrh z roku 1937. Naproti tomu se s účinností občanského zákoníku z roku 1950 stala úprava dědického práva poměrně útlou. Přesto však komplexně upravuje instituty dědického práva a k nim se vztahující pravidla reprezentace. Zákonná ustanovení se jeví snadněji srozumitelná a celková systematika dědického práva je přehlednější, než tomu bylo v obecném zákoníku občanském. Občanský zákoník z roku 1964 rozsah úpravy dědického práva spíše ještě zúžil, přičemž k výraznější změně nedošlo ani ve znění porevolučních novel. Občanský zákoník na rozdíl od něj, jakožto zákoník inspirovaný obecným zákoníkem občanským, jistě přinesl výraznější změny alespoň co do rozsahu.

Zjištění ohledně principu reprezentace u institutů řešených touto prací samozřejmě nelze shrnout pod jednoznačné pravidlo. Dohady stále vyvolává postavení potomků vyděděného potomka. Současná právní úprava se snažila pravděpodobně presumovat zůstavitelovu vůli, když stanovuje nemožnost dědit descendentům žijícího vyděděného a tím zabránit jeho vlivu na pozůstalost. Vzhledem k formulaci § 1646 odst. 3 občanského zákoníku je však sporné, zda potomci vyděděného mají nárok na povinný díl či nikoli v případě, kdy vyděděný přežil zůstavitele. Obecný zákoník občanský i občanský zákoník z roku 1950 shodně přiznávají potomkům vyděděných nepominutelných dědiců právo na povinný díl, i když ten přežil zůstavitele. Potomci by tak i v takové situaci právo na povinný díl mít měli se zřetelem k české právní konvenci.

Pokud jde například o dědickou nezpůsobilost, je právní úprava jednoznačná, na čemž se shoduje i odborná literatura. Tento institut naznal i nejméně výrazných změn, pokud mluvíme o postavení potomků nezpůsobilého dědice. Formální reprezentace se zde uplatnila ve všech zákonících, jelikož důvody nezpůsobilosti se neodrážely v postavení potomků

nezpůsobilého, kteří tak vždy dědili. Samozřejmě za předpokladu, že se vůči nim neuplatnilo jiné pravidlo, na jehož základě by samostatně nedědili.

Zajímavý byl zcela jistě vývoj renunciace, u které je v současné době postavení potomků nedědicího potomka upraveno relativně dostatečně. Oproti tomu se jako komplikovaná jeví problematika postavení potomků odmítavšího dědice. Pokud odmítá dědictví dědic, který není zároveň dědicem nepominutelným, a tedy odmítá pouze dědický podíl, mohou nastat právem předvídané situace, a to v závislosti na více faktorech – např. zda odmítá dědic závětní či zákonný, zda zůstavitel stanovil substituta atd. Nicméně platí pravidlo, že pokud není jiná vůle zůstavitele, může právem reprezentace nastoupit na místo nedědicího zákonného dědice jeho potomek. Nejednoznačné je však odmítnutí s výhradou povinného dílu. Postavení potomků nedědicího (odmítavšího) potomka zůstavitele a jejich práva na povinný díl je předmětem polemik v odborných kruzích.

Ze srovnávaných jednotlivých právních úprav je patrné, že byt' byl hlavním inspiračním zdrojem současné úpravy dědického práva v občanském zákoníku obecný zákoník občanský, současná právní úprava se od něj v mnoha případech odchyluje, resp. jeví se nedůslednou. Právě tato nedůsledná právní úprava postavení potomků vyděděného potomka a jejich práva na povinný díl a potomků odmítavšího potomka neumožňuje udělat jednoznačný závěr. Nicméně vzhledem k celkovému vlivu obecného zákoníku občanského se domnívám, že by současná právní úprava měla respektovat konvence z let minulých, případně se inspirovat praxí v zahraničí.

Seznam zdrojů

Právní předpisy:

Obecný zákoník občanský, císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., ve znění účinném ke dni 1. ledna 1925.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 1. ledna 1951.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 1. dubna 1964.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Monografie:

BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 301 s.

BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Praha: C.H. Beck, 2001. 507 s.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 358 s.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 335 s.

HORÁK, Ondřej a kol. *Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy*. Praha: Leges, 2017. 160 s.

KNAPP, Viktor. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III. Dědické právo, Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1955. 204 s.

KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. vydání. Praha: Všehrd, 1933 (reprint: Wolters Kluwer, 2014). 139 s.

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011. 269 s.

MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007. 265 s.

MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. 432 s.

PAULDURA, Lukáš a kol. *Slovník právních pojmů: občanský zákoník*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. 231 s.

PLANK, Karol. *Dědické právo*. Bratislava: Právnický ústav m. spravdnosti, 1954. 178 s.

SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Civilní kodexy 1811-1950-1964*. Brno: Doplněk, 1993. 602 s.

SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Československý kompas, 1946. 86 s.

SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2014. 408 s.
TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy*. Praha: Bursík a Kohout, 1905 (reprint: Wolters Kluwer, 2015). 155 s.

Komentáře:

FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. (§1475-1720). Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. 633 s.
FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 866 s.
PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017. 3053 s.
ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 3. díl*. Praha: V. Linhart, 1936. 680 s.
ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer a. s., 2014. 696 s.
ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer a. s., 2014. 1667 s.

Články:

CEPL, Vojtěch. Transmise dědictví. *Acta Universitatis Carolinae-Iuridica* 2, 1978, roč. 24, s. 129-162.
ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 97-104.
HOLÍKOVÁ, Lenka. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 2, s. 7-10.
HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 4, s. 23-24.
HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 4, s. 5-8.
KONDROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekodifikaci. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 1, s. 5-11.
MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 4, s. 7-10.

PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*, 2017, č. 3, s. 18-22.

TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 653-660.

Judikatura:

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. února 1990, sp. zn. 4 Cz 8/90.

Nález Ústavního soudu ze dne 7. listopadu 2012, sp. zn. I. ÚS 295/10.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2016, sp. zn. 21 Cdo 486/16.

Internetové zdroje:

Důvodová zpráva OZ-konsolidovaná verze [online]. *Obcanskyzakonik.justice.cz*, 3. února 2012. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Dědění ze zákona* [online]. *obcanskyzakonik.justice.cz*, 2013 – 2015. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/dedeni-ze-zakona>>.

VAŇASOVÁ, Markéta. *Úprava dědického práva v novém občanském zákoníku* [online]. *epravo.cz*, 22. listopadu 2011. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-dedickehoprava-v-novem-obcanskem-zakoniku-78510.html>>.

Návrh občanského zákoníku z r. 1937 a důvodová zpráva [online]. *senat.cz*. Dostupné na <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_71.htm>.

Abstrakt a klíčová slova

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o principu reprezentace uplatňujícím se v dědickém právu, a to převážně ve vztahu k potomkům nedědicího potomka. V první kapitole je podán výklad o základních principech dědického práva, dále přiblížení pojmu reprezentace a dělení tohoto principu. Kapitola druhá se zabývá uplatňováním reprezentace v zákonné dědické posloupnosti. Následující kapitola se věnuje reprezentaci v pořízeních pro případ smrti. Čtvrtá až sedmá kapitola se zabývají uplatňováním principu reprezentace u jednotlivých institutů dědického práva – konkrétně se jedná o vydědění, nezpůsobilosti, zřeknutí a odmítnutí dědictví. V každé z těchto kapitol je analyzována reprezentace nejen v platném právu, ale také v jednotlivých právních úpravách platných na území České republiky v průběhu dvou staletí. Poslední kapitola shrnuje poznatky ohledně uplatňování reprezentace a jeho vývoj u jednotlivých institutů dědického práva.

Klíčová slova

Instituty dědického práva, reprezentace, dědické právo, dědictví, povinný díl, vydědění, dědická nezpůsobilost, zřeknutí se dědictví, odmítnutí dědictví

Abstract and key words

Abstract

The diploma thesis deals with the principle of representation applied in law of succession, mainly in relation to descendants of a non-inheriting descendant. The first chapter deals with the basic principles of law of succession, the approach of the concept of representation and division of this principle. The second chapter deals with the application of representation in statutory succession of heirs. The following chapter deals with representation in a mortis causa dispositions. The fourth to seventh chapters deal with the application of the principle of representation in individual institutes – specifically disinheritance, incapacity to inherit, renunciation of succession right and refusal of inheritance. In each of these chapters, representation is analyzed not only in the effective law, but also in the individual legal regulations effective in the territory of the Czech Republic over two centuries. The last chapter summarizes the knowledge about the application of representation and its development at the various institutes of law of succession.

Key words

Inheritance law institutes, representation, law of succession, inheritance, forced share, disinheritance, incapacity to inherit, renunciation of succession right, refusal of inheritance